This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः। अथेह मृच्छकटिकस्य प्राकृतभाषायाश्छाया लिख्यते। तत्रापि अप्रसिद्धपदानां। तत्र स्थले एकार्थकमारभ्य भाषावाक्यानि लिखितानि संलिताह अन्येषा अपि बोधार्थं अंक
विन्यासः। तत्रापि अस्फुटपदं भाषायाः पूर्वं लिखितां संस्कृतस्य पर्यायः। एवं बोध्यं। अपिद। कष्टंकष्टं। किंपि। किमपि। १। २ हीमाणहे। आश्चर्यं। वद्दि। वर्तते। सोहदि। शोभते। उद्दीवंती
उद्दीप्यमाना। बाधेदि। बाधते।

॥अथ मृच्छकटिकप्रकरणस्य प्राकृतभाषाछायाप्रारभ्यते॥

Acc. No. ~~1890~~ M-1572
Title - मृच्छकटिकभाषा-छाया
Author - ?
Date - ?
Sub - Drama.
folio - 22
Xerox - 44.

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1572
Dist. Nagpur

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मा·घ·
१।।

श्रीमन्महागणाधिपतयेनमः। निर्विघ्नमस्तु। श्रीललितेपाहिमां। अनेकदेशप्रचलितासुराजावलीषुकोपिराजाविक्रमादित्यात्प्राचीनतरः शूद्रकोनाममगधदेशीयोऽभवत्। ते
नपाटलिपुत्राख्यनगरवासिनामृच्छकटिकंप्रकरणंनिर्मितं। तत्रबालभाषायाश्छायानीलकंठेनसूरिणाविरच्यते। कष्टं२भोः२चिरसंगीतोपासनेनशुष्कपुष्करनालानीवम
मबुभुक्षयाम्लानान्यंगानितद्यावद्गेहंगत्वाजानाम्यस्तिकिमपिकुटुंबिन्योपपादितंनवेति।१।एतत्तदस्माकंगेहंतत्प्रविशामि।२।आश्चर्यंकिंनुखल्वस्माकंगेहेऽपरमिवसंविधा
नकंवर्तते। आयामितंडुलोदकप्रवाहारथ्यालोहकटाहपरिवर्तनकृष्णसाराकृतविशेषकेवयुवतीअधिकतरंशोभतेभूमिः स्निग्धगंधेनोद्दीप्यमानेवाधिकंबाधतेमांबुभु
क्षा। तत्किंपूर्वार्जितंनिधानमुपलब्धंभवेत्। अथवाऽहमेवबुभुक्षातोऽन्नमयंजीवलोकंपश्यामि। नास्तिकिलप्रातराशोऽस्माकंगेहेप्राणाधिकंमांबुभुक्षाबाधते इहसर्वंनवमि
वसंविधानकंवर्तते। एकावर्णकंकरुहयीदिकंसमालंभनंपिनष्टिअपरासुमनसःगुंफति।३।किंन्वेदंभवतुकुटुंबिनीमाहूयपरमार्थंज्ञास्यामि।४।आर्येइतस्तावत्।५।आ
र्यइयमस्मि।६।आर्येस्वागतंते।७।आज्ञापयतुआर्यःकोनियोगःअनुष्ठीयतामिति।८।आर्येचिरसंगीतोपासनेनेत्यादिपठित्वा।अस्तिकिमपिअस्माकंगेहेअशितव्यंनवेति।९
आर्यसर्वमस्ति।१०।किं२मस्ति।११।तद्यथा।गुडोदनंघृतंदधितंडुलाः।आर्येणअशितव्यंरसायनंसर्वमस्तीति।एवंतेदेवाआशंसंतु।१२।आर्येकिंअस्माकंगेहेसर्वमस्तिअथ
वापरिहससि।१३।परिहसिष्यामितावत्।आर्यास्तिवणिग्वीथ्यां।१४।आः अनार्येएवंतवआशाघेत्स्यति।अभावंचगमिष्यसि।यदिदानीमहंवरंडलंबुकइवदूरमु
त्क्षिप्यपातितः।वरंडोदीर्घकाष्ठंतस्यलंबुकःतदग्रेनिबद्धोमृत्तिकास्तूपः।१५।मृष्यत्वार्यःपरिहासःखलुमयाकृतः।१६।तत्किंपुनरिदंनवमिवसंविधानकंवर्तते।एका
वर्णकंपिनष्टि।अपरासुमनसोगुंफति।इयंचपंचवर्णकुसुमोपहारशोभिताभूमी।१७।अद्यउपवासोगृहीतः।१८।किंनामधेयोऽयमुपवासः।१९।अभिरूपपतिर्ना
म।२०।आर्येइहलौकिकोऽथवापारलौकिकः।२१।आर्यपारलौकिकः।२२।प्रेक्षंतांप्रेक्षंतामार्यमिश्राःमदीयेनभक्तपरिव्ययेनपारलौकिकोभर्तान्विष्यते।२३।आर्येप्रसी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्वमेव मम जन्मान्तरेपि भर्ता भविष्यसीत्युपोषितास्मि ।२३। अथायमुपवासः केनोपदिष्टः ।२४। आर्यस्यैव प्रियवयस्येन चूर्णवृद्धेन ।२५। आः ।आक्षेपे। दास्याःपुत्र चूर्ण
वृद्धक यदा ननु खलु त्वां कुपितेन राज्ञा पालकेन गृह्यमानं प्रेक्षिष्ये नववधूकेशकलापमिव ससुगंधं ।२६। असी दासार्यः। ननु आर्यस्यैव पारलौकिकोयमुपवासो नुष्ठीय
त इति ।२७। आर्ये उत्तिष्ठ २ कथय २ अत्र उपवासकेन कार्यं ।२८। अस्मादृशजनयोग्येन ब्राह्मणेनोपनिमंत्रितेन ।२९। तेन हि गच्छत्वार्यः। अहमपि अस्मादृशजनयोग्यं ब्रा
ह्मणमुपनिमंत्रयामि ।३०। यदार्याज्ञापयति ।३१। तस्मान्मैत्रेयौ कुथ्थे ईदृश्यामुज्जयिन्यां समृद्धायामस्मादृशजनयोग्यो ब्राह्मणोन्वेषितव्यः। एष चारुदत्तस्य मित्रं
मैत्रेयः इत एवागच्छति। भवतु प्रक्ष्यामि तावत्। आर्य मैत्रेय अस्माकं गेहे अग्रतुं अग्रणी भवत्वार्यः ।३२। भोः अन्यं ब्राह्मणमुपनिमंत्रयतु भवान्। व्यापृतोहमिदानीं ।३३।
आर्य संपन्नं भोजनं निःसपत्नं च। विपर्यस्तस्याभावात्। अपि च दक्षिणा कापि ते भविष्यति ।३४। भो यदिदानीं प्रत्यादिष्टोसि तत्किमिदानीं ते निर्बंधो मम मामपदेष्टामनुसर्तुं ।३५।
प्रत्यादिष्टोस्मि अनेन। भवतु। अन्यं ब्राह्मणमुपनिमंत्रयामि ।३६। मया मैत्रेयेण परस्य आमंत्रणानि भक्षितव्यानि। हा अवस्थे तुलयसि। य इदानीमहं तत्र भवतः
चारुदत्तस्य ऋद्ध्या अहोरात्रं प्रयत्नसिद्धैः उद्गारसुरभिगंधिभिर्मोदकैरेवाशितः। अभ्यंतर खलुः शालके द्वारे उपविष्टः मल्लकशतपरिवृतः चित्रकर इवांगुली
भिः स्पृष्ट्वा अपनयामि। नगरचत्वरवृषभ इव रोमंथायमानस्तिष्ठामि। स इदानीमहं तस्य दरिद्रतया यत्र कुत्रापि चरित्वा गेहपारावत इवावासनिमित्तमागा
गच्छामि। एष चारुदत्तस्य प्रियवयस्येन चूर्णवृद्धेन जातीकुसुमवासितोऽनुप्रेषितः प्रावारकः सिद्धीकृतदेवकार्यस्य आर्यचारुदत्तस्योपनेतव्य इति। तद्यावदार्य
चारुदत्तं पश्यामि। एष चारुदत्तः सिद्धीकृतदेवकार्यः गृहदेवतानां बलिं कुर्वन्नित एवागच्छति ।३७। एष आर्यचारुदत्तः तद्यावत्सांप्रतमुपसर्पामि। स्वस्ति भवते
वर्धतां भवान् ।३८। यद्भवानाज्ञापयति। भो वयस्य एष ते प्रियवयस्येन चूर्णवृद्धेन जातीकुसुमवासितः प्रावारकः अनुप्रेषितः सिद्धीकृतदेवकार्यस्य आर्यचा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृ.छ.ना.छा. रुदन्तस्य त्वयोपनेतव्य इति।३९। भो किमिदं चिंत्यते।४०। भो वयस्य मरणाद्दारिद्र्याद्वा कतरद्रोचते।४१। भो वयस्य अलं संतापितेन प्रणयिजनसंक्रामितविभवस्य सु
॥२॥ रजनपीतशेषस्य प्रतिपच्चंद्रस्येव परिक्षयोपि तेऽधिकतरं रमणीयः।४२। एते खलु दासीपुत्राः अर्थरूपप्रातसत्राः वरटाभीता इव गोपालदारका अरण्ये यत्र
नखादंति तत्र तत्र गच्छंति।४३। भो वयस्य तमेव अर्थकल्यवर्तं स्मृत्वाऽलं संतापितेन।४४। न गमिष्यामि।४५। यत एवं पूज्यमाना अपि न ते प्रसीदंति तत्को गुणो अ
भो तेषु देवेषु।४६। न गमिष्यामि अन्यः कोपि प्रयुज्यतां। मम पुनर्ब्राह्मणस्य सर्वमेव विपरीतं परिणमति। आदर्शगतेव छाया वामतो दक्षिणा दक्षिणतो वामा। अ
न्यच्च। एतस्यां प्रदोषवेलायां इह राजमार्गे गणिका विटाश्चेटाश्च राजवल्लभाः पुरुषाः संचरंति तस्मान्मंडूकलुब्धस्येव कालसर्पस्य अभिमुखापतितो मूष
क इव वध्य इदानीं भविष्यामि। त्वं इह उपविष्टः किं करिष्यसि।४७। तिष्ठ वसंतसेनिके तिष्ठ किं यासि धावसि पलायसे प्रस्खलंती वासु प्रसीद न मरिष्यसि ति
ष्ठ तावत्। कामेन दह्यते खलु मे हृदयं तपस्वि अंगारराशिपतितं इव मांसखंडं।४८। आर्यके तिष्ठ २। उत्त्रासिता गच्छसि अंतिकात् मम रूपूर्णपुच्छेव ग्रीष्ममयू
संध्न मम आगच्छति स्वामीभट्टारको मम वने गतः कुक्कुरशावक इव।४९। तिष्ठ २। मम मदनमनंगं मन्मथं वर्धयंती निशि च शयनीये मे निद्रां प्रक्षिपंती। प्रसर
मयभीता प्रस्खलंती स्खलंती मम वशं अनुयाता रावणस्येव कुंती।५०। ज्ञावांकटंकानां मोषिका मस्यता ऽनी मत्स्यप्रक्षिका नर्तकी निम्ननासिका वंशगणान्वि
अनायत्ता कामस्य पानविशेषः। एषा वेशवधू वेशस्य वेश्या जनाश्रयस्य वधूः सुवेशानां लक्षणानां आश्रयः वेश्याऽस्याः अस्तीति वेशिका एतान्यस्या स्नाना
नि मया कृतानि अद्यापि मां नेच्छति।५१। बाणस्पर्शमिति विकृष्टलक्षणशब्दमिश्रं किं द्रौपदी इव पलायसे राममभीता। एष हरामि झटिति यथा हनूमान् वि
वसोर्भगिनीमिव तां सुभद्रां।५२। एमयराजवल्लभेन ततः खादिष्यसि मत्स्यमांसकं। एताभ्यां मत्स्यमांसाभ्यां कुक्कुराः मृतं न सेवंते।५३। अस्माभिः श्री अर्भ

4

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सार्यमाणा वनेश्रृगालीव कुक्कुरैः ॥ पलायसे नीघ्रं त्वरितं सवेगं सम्भ्रलक्ष्यं धंमम हृदयं हरंती ।५४। पल्लविके२ परभृतिके२ ।५५। हे विद्वन् मनुष्याः२ ।५६। माधविके२ ।५७। विद्वन्२ स्त्रियम
न्विच्छति ।५८। स्त्रीशांभ्रातं हन्मि मल्ले नाहं ।५९। हा धिक्२ कथं परिजनोपि परिभ्रष्टः । अत्र मयात्मा स्वयमेव रक्षितव्यः ।६०। वसंतसेनिके विलप२ परभृतिकां वा पल्लविकां वा सर्वं वा वसं
तमासं मया अभिसार्यमाणां त्वां कः परित्रायिष्यते । किं भीमसेनो जामदग्निपुत्रः कुंतीसुतो वा दशकंधरो वा । एषोहं केशपाशं गृहीत्वा दुःशासनस्यानुकृतिं करोमि । ननु प्रेक्षस्व२ असिः सु
तीक्ष्णः वलितं च मस्तकं छिनत्ति नीर्घं उत मारयामि वा । अलं तवैतेन पलायितेन मुमूर्षुर्यो भवति न स खलु जीवति ।६१। आर्य अबला खल्वहं ।६२। अत एव न मार्यसे ।६३। कथं अनु
नयोप्यस्य भयमुत्पादयति भवतु एवं तावत् । आर्य अस्मात्किमपि अलंकरणं तर्क्यते ।६४। तत्किं खलु विदानीं ।६५। अहं देवपुरुषः मनुष्यः वासुदेवः कामयितव्यः ।६६। शांतं२ अपेहि
अनार्यं मंत्रयसि ।६७। विद्वन्२ प्रेक्षस्व तावत् मां अंतरेण सुस्निग्धा एषा गणिकादारिका ननु येन मां भणति एहि श्रांतोसि क्लांतोसीति । अहं न ग्रामांतरं न गतेन रातरं वा गतः । भट्टालि
के शपामि विटस्य शीर्षेण आत्मीयाभ्यां पादाभ्यां तवैव पृष्ठानुपृष्ठिकया उद्भ्राम्यन् श्रांतः क्लांतोस्मि संवृत्तः ।६८। गुणः खलु अनुरागस्य कारणं न पुनर्बलात्कारः ।६९। एषा गर्भदा
सीकामदेवायतनोद्यानात् प्रभृति तस्य दरिद्रचारुदत्तस्य अनुरक्ता न मां कामयते वामतस्तस्य गृहं । यथा तव मम हस्तात् न एषा भ्रश्यति तथा करोतु भावः ।७०। बाढं वामत
स्तस्य गृहं ।७१। आश्चर्यं वामतस्तस्य गृहमिति यत्सत्यं अपराध्यतापि दुर्जनेन उपकृतं येन प्रियसंगमं प्रापिता ।७२। भाव२ बलवति अंधकारे माषराशिप्रविष्टेव मसीगुटि
का दृश्यमानैव प्रणष्टा वसंतसेना ।७३। भाव२ अन्वेषयामि वसंतसेनिकां ।७४। भाव२ किमिव ।७५। शृणोमि माल्यगंधं अंधकारपूरितया पुनर्नासिकया सुव्यक्तं पुनर्नप
श्यामि भूषणशब्दं ।७६। आश्चर्यं भित्तिपरामर्शसूचितं पक्षद्वारकं खल्वेतत् जानामि च संयोगेन गेहस्य संवृत्तं पक्षद्वारकं ।७७। भो न गमिष्यामि ।७८। भाव यस्य यदि
मया गंतव्यं तस्मादेषापि मम सहायिनी रदनिका भवतु ।७९। यत् आर्य आज्ञापयति ।८०। भवति रदनिके गृहाण बलिं प्रदीपं च अपावृत्तं पक्षद्वारकं करोमि ।८१। मम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

छ॰भा॰घा॰ अभ्युपपत्तिनिमित्तं अपावृतपक्षद्वारकं। तद्यावत्प्रविशामि। हाधिक२ कथं प्रदीपः।८३। अपावृतपक्षद्वारेण पिंडीकृतेन वातेन निर्वापितः प्रदीपः। भवति रदनिके निष्क्रम त्वंप
॥३॥ द्वारकेण अहमपि अभ्यंतरचतुःशालके प्रदीपं प्रज्वाल्यागच्छामि।८४। भाव२ अन्वेषयामि वसंतसेनां।८५। भाव२ गृहीता२।८६। इतस्तावद्वर्तुलाए कांते भावास्तिष्ठतु भाव गृही
।८६। भट्टारक नैवेदोहं।८७। इतो भाव२ इतश्चेटः भावश्चेटश्चेटो भावः एवं तावदेकांते तिष्ठतं। भाव सांप्रतं गृहीता वसंतसेनिका। अंधकारे पलायमाना माल्यगंधेन सूचिता। केश
देपरामृष्टा चाणक्येनेव द्रौपदी।८८। एषासि बालाग्निरसि गृहीता केशेषु वालेषु शिरोरुहेषु। क्रोश क्रोश विक्रोश वा लप्स्यसे चंडं शंभुं शिवं शंकरं भास्वरं वा।८९। किं आर्यमिश्रै
वसितं।९०। भाव२ यथा दधिभक्तलुब्धायाः मार्जारिकायाः स्वरपरिवृत्तिर्भवति तथा दास्याः स्वरपरिवृत्तिः कृता।९१। आश्चर्यं। भोः प्रदोषमंदमारुतेन पशुबंधोपनीतस्य
छगलस्य हृदयं फुरफुरायते प्रदीपः। भो रदनिके।९२। भाव२ मनुष्यः२।९३। युक्तं नेदं सदृशं नेदं यदार्यचारुदत्तस्य दरिद्रतया सांप्रतं परपुरुषा गेहं प्रवेक्ष्यंते।९४। आर्यमैत्रे
प्रेक्षस्व मे परिभवं।९५। किं तव परिभवः अथवा अस्माकं।९६। ननु युष्माकमेव।९७। किमेष बलात्कारः।९८। बाढं।९९। सत्यं।१००। सत्यं।१। माता वत्स भोः स्वके गेहे कुक्कुरो
चंडो भवति किं पुनरहं ब्राह्मणः। ततरे तेनास्माद्दृशजनभागधेयकुटिलेन दंडकाष्ठेन दुष्टस्येव शुष्कवेणुकस्य मस्तकं ते प्रहारैः कुट्टयिष्यामि।२। नात्र एष अपराध्यति।
एष खल्वात्रापराध्यति। अरेरे राजश्यालक संस्थानक दुर्जन दुर्मनुष्य युक्तं नेदं यद्यपि नाम तत्र भवान् आर्यचारुदत्तो दरिद्रः संवृत्तः तत्किं तस्य गुणैर्नालंकृता उज्जयि
नी येन तस्य गृहं प्रविश्य परिजनस्येदृश उपमर्दः क्रियते। मा दुर्गत इति परिभवो नास्ति कृतांतस्य दुर्गतो नाम। चारित्र्येण विहीन आढ्योऽपि च दुर्गतो भवति।३। किमि
सत्पुरुष उत्तिष्ठ२ अज्ञानता मया त्वमुपालब्धः सांप्रतं पुनर्ज्ञात्वा अनुनयामि।५। क्षणतु भवान्।६। न कथयिष्यामि।७। किंनिमित्तं पुनर्भाव एतस्य दुष्टबटुकस्य विन
जलिं कृत्वा पादयोर्निपतितः।८। कस्मात्वं भीतः।९। केह वत तस्य गुणा यस्य गृहं प्रविश्य सोत्कर्षमपि नास्ति।१०। कः स गर्भदासो गर्भदास्याः पुत्रः। शूरो विक्रांतः पांडवः श्वेतके

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पुत्रोराधायाः रावणइंद्रदत्तः। आहोकुंत्यास्तेनरामेणजातः अश्वत्थामाधर्मपुत्रोजटायुः।११। अगृहीतावसंतसेनां।१२। कथमिव।१३। अगृहीतावसंतसेनांनगमिष्यामि।१४। यदि
छसिगच्छत्वंअहंनगमिष्यामि।१५। गतःखलुभावोदृष्टनं।१६। अरेकाकपदशीर्षमस्तकादुष्टबटुका उपविशत २।१७। उपविष्टाएववयं।१८। केन।१९। कृतांतेन।२०। उत्तिष्ठ।२१। उत्था
स्यामि।२२। कदा।२३। यदापुनरपिदेवमनुकूलंभविष्यति।२४। अरे रोदिहि २।२५। रोदिताएववयं।२६। केन।२७। दुर्गत्या।२८। अरेहस २।२९। हसिष्यामः।३०। कदा।३१। पुनरपिऋद्ध्या
चारुदत्तस्य।३२। अरेरे दुष्टबटुक भणिष्यसिममवचनेनत्वंदरिद्रचारुदत्तं। एषाससुवर्णसहिरण्यानवनाटकदर्शनोत्थितासूत्रधारिणीववसंतसेनागणिकादारिकाकाम
देवायतनोद्यानात्प्रभृतित्वामनुरक्ताअस्माभिर्बलात्कारानुनीयमानानवगेहंप्रविष्टातद्यदिमहस्तेस्वयमेवप्रस्थाप्यएनांसमर्पयसितदाधिकरणेव्यवहारंविनाशीघ्रं
निर्यातयतस्तवमयानुबद्धाप्रीतिर्भविष्यति। अथवाअनिर्यातयतआमरणांतिकंवैरंभविष्यति। अपिचप्रेक्षस्व २। कूष्मांडीगोमयलिप्तवृंताशाकंचशुष्कंतलितंखलु
मांसं। भक्तंचहेमंतिकरात्रिसिद्धंलीनायांचवेलायांनखलुभवतिपूतिः। शोभनंभणिष्यसिलघुकंभणिष्यसितथाभणिष्यसियथाहमात्मनःकेलिकायांप्रासादबाल
ल्लाग्रकपोतपालिकायामुपविष्टःशृणोमि। अन्यथायदिनभणसितदाकपाटतलप्रविष्टंकपित्थगुलिकमिवमस्तकंतेमडमडइतिचूर्णयिष्यामि।३३। भणिष्यामि।३४।
हेचेट गतःसत्यमेवभावः।३५। बाढं।३६। तच्छीघ्रमपक्रमावः।३७। तद्गृहाणवुभ्रहारकोसिं।३८। तवैवहस्तेतिष्ठतु।३९। एषभट्टारकस्वामिकःगृह्णातेनंभट्टारकोऽसिं।४०
निर्वल्कलंमूलकवर्णस्कंधेनगृहीत्वाचकोषसन्नं। कुक्कुरैःकुक्कुरीभिश्चबुक्कमानोयथाशृगालःशरणंप्रयामि।४१। भोरदनिकेनखलुतेऽयमपमानःतत्रभवतश्चा
रुदत्तस्यनिवेदयितव्यःदौर्गत्यपीडितस्यमन्येद्विगुणतरापीडाभविष्यति।४२। आर्यमैत्रेयरदनिकाखल्वहंसंयतमुखी।४३। एवमेव।४४। कथंपरिजनइतिमामवगच्छ
ति। आश्चर्यं। जातीकुसुमवासितःप्रावारकः अनुदासीनंअस्ययौवनंप्रतिभासते।४५। मंदभागिनीखल्वहंतवाभ्यंतरस्य।४६। भोइयंसारदनिका।४७। ननुकुपिता।४८।

न५ ४९

-सा-घा भोः अलंपरकलत्रदर्शनशंकया। एषा वसंतसेना कामदेवायतनोद्यानात्प्रभृति तामनुरक्ता ।४७। भो वयस्य एषा खलु राजश्यालोपि...ति ४८। एषा सा सुवर्णेति बलात्कारानुनीयमाना ह
॥४॥ नियतस्त्वं अलंकृतासि रतेरस्मरे ५० तद्यदि मम हस्तेन स्वयमेव प्रस्थाप्येनां समर्पयसीति ५१ एतेनानुचितभूमिकारोहणेनापराद्धोऽहं शीर्षेण प्रणम्य प्रसादयामि ।५
म३ भो द्वावपि युवां सुरवं प्रणम्य कलंकेदारो अन्योन्यं शीर्षेण शीर्षं समागतौ। अहमपि अमुनाकरभजानुसदृशेन शीर्षेण द्वावपि युवां प्रसादयामि उत्तिष्ठतमिति ५२ च
रोमधुरः अयमुपन्यासः न युक्तमद्य दृष्टेनेहागतया मया प्रतिवासितुं भवतु एवं तावद्भणिष्ये। आर्य यदि एवं अहमार्यस्यानुग्रहवती तदिच्छामि अहं इमं अलंकारकं
यस्य गेहे निक्षेप्तुं अलंकारस्यानिमित्तं एते पापा अनुसरंति ५४ आर्य अलीकं पुरुषेषु न्यासाः निक्षिप्यंते न पुनर्गेहेषु ।५५। अनुगृहीतास्मि ।५६। स्वस्ति भवत्यै ।५७। यद्येवं
तदा चौरैरपहियतामिति ।५८। एषोस्या अस्माकं विन्यासः ।५९। आर्य इच्छाम्यहं अनेन आर्येणानुगम्यमाना स्वकं गेहं गंतुं ।६०। त्वमेवैतां कलहंसगामिनीमनुगच्छ नूपु
जहंस इव शोभसे। अहं पुनर्ब्राह्मणोयं तत्र तत्र जनैश्चतुष्पथोपनीत इव उपहारः कुक्कुरैरिव खाद्यमानो विपत्स्ये ।६१। वर्धमानक प्रज्वालय प्रदीपिकाः ।६२। अरे तैले
विना प्रदीपिकाः प्रज्वाल्यंते ।६३। भो एताः खलु अस्माकं प्रदीपिका अवमानितनिर्धनकामुका इव गणिकाः निःस्नेहा इदानीं संवृत्ताः ।६४। यथा भवानाज्ञापयतीति ६
इति प्रथमोंकः ॥ मदना आर्यायाः सकाशं संदेशेन प्रेरितास्मि । तद्यावदार्यासकाशं गच्छामि । एषार्या हृदयेन किमप्यालिखंती तिष्ठति । तद्यावदुपसर्पामि ।१
हञ्जे चेटि ततस्ततः ।२। न किमपि मंत्रयसि किं ततस्ततः ।३। किं मया भणितं ।४। ततस्ततः इति ।५। आ एवं ।६। आर्ये माता आर्या आदिशति स्नाता भूत्वा देवतानां पूजां निव
र्तयेति ।७। चेटि विज्ञापय मातरं अद्य न स्नास्यामि तद्ब्राह्मण एव पूजां निर्वर्तयत्विति ।८। यदार्याज्ञापयति ।९। आर्ये स्नेहः पृच्छति न पुरोभागिता किं न्विदं ।१०। म
दनिके कीदृशीं मां प्रेक्षसे ।११। आर्यायाः शून्यहृदयत्वेन जानामि हृदयगतं कमप्यार्या अभिलषतीति ।१२। सुष्ठु त्वया ज्ञातं परहृदयग्रहणपंडिता मदनिका खलु त्वं ।१३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दि९

प्रियंमेप्रियंकामः खलुनामैष भगवाननुगृहीतोमहोत्सवः तरुणजनस्यतत्कथयत्वार्या किंराजाराजवल्लभोवासेव्यते ।१४। चेटिरंतुमिच्छामिनसेवितुं ।१५। विद्याविशेषालंकृतः किं
कोपिब्राह्मणोयुवाकाम्यते ।१६। पूजनीयोमेब्राह्मणोजनः ।१७। किमनेकनगराभिगमनजनितविभवविस्तरोवाणिजयुवावाकाम्यते ।१८। चेटि उपारूढस्नेहमपिप्रणयिजनंपरित्य
र्देशांतरगमनेनवाणिजजनोमहद्वियोगजदुःखमुत्पादयति ।१९। आर्येनराजानराजवल्लभोनब्राह्मणोनवाणिजजनस्तत्कइदानींसः भर्तृदारिकयाकाम्यते ।२०। चेटित्वंमया
सहकामदेवायतनंगताआसीः ।२१। आर्येगतास्मि ।२२। तथापिमामुदासीनेवपृच्छसि ।२३। ज्ञातंकिंसएवयेनार्याशरणागताभ्युपपन्ना ।२४। किंनामधेयःखलुसः ।२५। सख
लुश्रेष्ठिचत्वरेप्रतिवसति ।२६। अयिनामास्यपृष्टासि ।२७। सखलुआर्येसुगृहीतनामधेयआर्यचारुदत्तोनाम ।२८। साधुमदनिकेसाधुसुष्ठुत्वयाज्ञातं ।२९। एवंतावत् आ
र्येदरिद्रः खलुसश्रूयते ।३०। अतएवकाम्यते । दरिद्रपुरुषसंक्रांतमनाः खलुगणिकालोकेअवचनीयाभवति ।३१। आर्येकिंहीनकुसुमंसहकारपादपंमधुकर्यः पुनःसेवं
ते ।३२। अतएवतामधुकर्यउच्यंते ।३३। आर्येयदिसमनीषितस्तत्किमर्थमिदानींसहसानाभिसार्यते ।३४। चेटिसहसाअभिसार्यमाणः प्रत्युपकारदुर्बलतयामातावज्जनोदु
र्लभदर्शनः पुनर्भविष्यति ।३५। किंअतएवसोऽलंकारस्तस्यहस्तेनिक्षिप्तः ।३६। चैसुष्ठुत्वयाज्ञातं ।३७। अरेभट्टारकदशसुवर्णस्यकृतेरुद्धः द्यूतकरः प्रपलायितः तद्गृहाण२
तिष्ठ२ दूरात्प्रदृष्टोसि ।३८। कष्टं । एषद्यूतकरभावः । आश्चर्यं । नवबंधनमुक्तयाइवगर्दभ्याहालाडितोस्मिगर्दभ्या । अंगराजमुक्तयाशक्त्याघटोत्कचइवघातितोस्मिशक्त्या ।
लेखकव्यापृतहृदयंसभिकंदृष्ट्वाझटितिप्रभ्रष्टः इदानींमार्गनिपतितः कंनुखलुशरणंप्रव्रजामि । तद्यावदेतौसभिकद्यूतकरौअन्यतोमांअन्विष्यतः तावदितोविपरीता
भ्यांपादाभ्यांएतच्छून्यंदेवकुलंप्रविश्यदेवीभविष्यामि ।३९। अरेभट्टारकदशसुवर्णस्यकृतेरुद्धः द्यूतकरः प्रपलायितः गृहाणतिष्ठ२ दूरात्प्रदृष्टोसि ।४०। यदिव्रजसिपाता
लंइंद्रंशरणंचसांप्रतंयासि । सभिकंवर्जयित्वाकोरुद्रोपिनरक्षितुंशक्नोति । ● । कुत्र२ सुसभिकविप्रलंभक पलायसेरेभयपरिवेपितांगक । पदे२ समविषमंस्खलन्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृ·भा·छा· कुलंयशोऽतिक्लिष्टंकुर्वन् । ।एषव्रजतित्थ्यंप्रणष्टापदवी ।४१। अरेविप्रतीपौपादौप्रतिमाशून्यंदेवकुलंधूर्तोद्यूतकरोविप्रतीपपादाभ्यांदेवकुलंप्रविष्टः।४२। ततोनुसर
॥५॥ ।४३। एवंभवतु ।४४ कथंकाष्ठमयीप्रतिमा ।४५। अरेनखलुशैलप्रतिमा। एवंभवतु। एहिद्यूतेनक्रीडावः।४६। अरेकत्ताशब्दोनिर्णाणकस्यहरतिहृदयंमनुष्यस्यढक्काशब्दइ
नराधिपस्यप्रभ्रष्टराज्यस्य। । जानामिनक्रीडिष्यामिसुमेरुशिखरपतनसंनिभंद्यूतं तथापिखलुकोकिलमधुरःकत्ताशब्दोमनोहरति।४७। ममपाठः।४८। नखलुम
पाठः।४९। ननुममपाठः।५०। लब्धःपुरुषः।५१। अरेलुप्तदंडकगृहीतोसिप्रयच्छतद्दशसुवर्णं।५२। अद्यदास्यामि।५३। अधुनाप्रयच्छ।५४। दास्यामिप्रसादंकुरु।५५। अरेननुसं
प्रतंप्रयच्छ।५६। शिरःपतति।५७। एषत्वंखलुद्यूतकरमंडल्याबद्धोसि।५८। कथंद्यूतकरमंडल्याबद्धोस्मि। कष्टं। एषोस्माकंद्यूतकराणांअलंघनीयःसमयः तस्मात्कुतोदा
मि।६०। अरेगंडःकृतः।६१। एवंकरोमि अर्धंतुभ्यंददामि अर्धंमत्यंमुंचतु।६२। एवंभवतु।६३। अर्धस्यगंडंकरोमि अर्धमपिमत्यमार्योमुंचतु।६४। कोदोषः एवंभवतु।६५। आर्यअर्धं
त्वयामुक्तं।६६। मुक्तं।६७। अर्धंत्वयापिमुक्तं।६८। मुक्तं।६९। सांप्रतंगमिष्यामि।७०। प्रयच्छतद्दशसुवर्णंकुत्रगच्छसि।७१। प्रेक्षध्वं२भट्टारकाः। हासांप्रतमेवैकस्यार्धगंडःकृतः। अपर
र्धंमुक्तंतथापिमांअबलंसांप्रतंयाचते।७२। धूर्तोमाथुरोहंनिपुणोत्रनाहंधूर्तयामि ततःप्रयच्छतंलुप्तदंडकंसुवर्णसुवर्णंसांप्रतं ७३। कुतोदास्यामि ७४ पितरंविक्रीयप्रयच्छ।७५।
सेवट तोमेपिता।७६। मातरंविक्रीयप्रयच्छ।७७। कुतोमेमाता।७८। आत्मानंविक्रीयप्रयच्छ।७९। कुरुतप्रसादंनयतमांराजमार्गे।८०। प्रसर।८१। एवंभवतु। आर्याःक्रीणध्वंमामस्यसभिकस
हस्तात्दशभिःसुवर्णकैः। किंभणत किंकलहंकरिष्यसीति। गेहेतेकर्मकरोभविष्यामि। कथंअदत्वाप्रतिवचनंगतः। भवत्वेवमिममन्यंभणिष्यामि। कथमेषोपिमामवधीर्यग
तः। आर्यचारुदत्तस्यविभवेविघटितेएषोहंमंदभाग्यः।८२। ननुदेहि।८३। कुतोदास्यामि।८४। आर्याःपरित्रायत२।८५। कुतोदास्यामि।८६। अयंदशसुवर्णकंधारयति।८७। पक्ष
तः। जर्जरपटप्रावृतोयंपुरुषोदशसुवर्णकल्यवर्तंभणति।८८। नवदशसुवर्णकल्यवर्तःममेषविभवः।८९। नाल्किंभवतु।९०। अधनजयति।९१। अधनयुक्तंजल्पितुंएवंआचक्ष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वंभयघ धूर्तक। अहमपि नाम माथुरो धूर्तः द्यूतं मिथ्या आदर्शयामि अन्यस्मै अहं न बिभेमि धूर्तः खंडितवृत्तोसि त्वं।११। त्वं खलु खंडितवृत्तः।१२। वेश्यापुत्र एवमेव द्यूतं त्वया
सेवितं।१३। अरे संवाहक प्रयच्छ त्वं दश सुवर्णं।१४। अद्य दास्यामि तावद्दास्यामि।५। अरे अरे दुष्टपुंश्चलीपुत्रक फलमपि प्राप्स्यसि।६। एव प्रेक्षिष्ये।७। एवं प्रेक्षिष्ये।८। एतत्कस्या
प्यपरावृतपक्षद्वारकं गेहं तदत्र प्रविशामि। आर्ये शरणागतोस्मि।९९। अभयं शरणागतस्य। हे चेटि पिधेहि पक्षद्वारकं।१००। कुतस्ते भयं।१। आर्ये धनिकात्।२। चेटि सांप्रतमपा
वृणु पक्षद्वारं।३। कथं धनिकात्तुलितं अस्यैव भयकारणं। सुष्ठु खल्वेवमुच्यते। यस्मात् बलं ज्ञात्वा भारं तुलितं वहति मनुष्यः तस्य स्खलनं न जायते न च कांतारगतो विपद्यते। अ
लक्षितोस्मि।५। अरे देहि २।५। महाया वदेववयं दर्दुरेण कलहायितास्तावदेवस पुरुषोपक्रांतः।७। तस्य द्यूतकरमुष्टिप्रहारेण नासिका भग्ना। एहि रुधिरपथमनुसरामः
।८। सदा वसंतसेनागृहं प्रविष्टः सः।९। सत्तानि सुवर्णानि। राजकुलं गत्वा निवेदयावः।१०। एष धूर्तः अतो निष्क्रम्य अन्यत्र गमिष्यति तस्मादुपरोधेनैव गृह्णीमः।११। कुतश्चा
र्यः को वा आर्यः कस्य वा आर्यः किं वा वृत्तिमार्य उपजीवति कुतो वा भयं।१२। शृणोतु आर्या। आर्ये पाटलिपुत्रं मे जन्मभूमिः गृहपतिदारकोहं संवाहकस्य वृत्तिं अंगमर्दनरूपां उप
जीवामि।१३। सुकुमारा खलु कला शिक्षिता आर्येण।१४। आर्ये कलेति शिक्षिता आजीविका इदानीं संवृत्ता।१५। अतिनिर्विण्णमार्येण प्रतिवचनं दत्तं ततस्ततः।१६। ततः आर्ये एष
निजगृहे आहिंडिकानां मुखाच्छ्रुत्वा अपूर्वदेशदर्शनकुतूहलेन इहागतः। इहापि मया प्रविश्य उज्जयिनीं ए आर्यः शुश्रूषितः यस्तादृशः प्रियदर्शनः प्रियवादी दयि
तं न कीर्तयति अपकृतं विस्मरति। किं बहुनोक्तेन दक्षिणतया फलकृतं इव आत्मानं मन्यते शरणागतवत्सलश्च।१७। क इदानीमार्याया मनोरथानां तस्य गुणांश्चोरयित्वा उ
ज्जयिनीमलंकरोति।१८। साधु चेटि साधु मयापि एवमेव हृदयेन मंत्रितं।१९। आर्य ततस्ततः।२०। आर्ये स इदानीमनुक्रोशात् तैः प्रदानैः।२१। किमुपरतविभवः संवृत्तः।२२। अना
ख्यातमेव कथमार्यया विज्ञातं।२३। किमत्र ज्ञातव्यं दुर्लभाः गुणा विभवाश्च। अपेयेषु तडागेषु बहुतरमुदकं भवति।२४। आर्य किं नामधेयः खलु सः।२५। आर्ये क इदानीं तस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृ·भा·छा· एतेन लम्भं गां कस्य नाम न जानाति स खलु श्रेष्ठिचत्वरे प्रतिवसति श्लाघनीयनामधेय आर्यचारुदत्तो नाम ।२६। आर्यस्यास्य कतमेतेऽहं हो चेटि देस्य स्यासनं तालवृंतं कंटहाणपा
॥६॥ मस्यार्यस्य बाधते ।२७। कथमार्यचारुदत्तस्य नामसंकीर्तनेन द्वारोमे स्मारकः । साधु आर्य चारुदत्त साधु पृथिव्यां त्वमेको जीवसि शेषः पुनर्जनः श्वसिति । स वतु आर्यः स वतु आर
निसादत्तुमार्या ।२८। आर्यः कुतः स धनिकः ।२९। सत्कारधनः खलु सज्जनः कस्य न भवति चलाचलं धनं । यः पूजितुमपि जानाति स पूजाविशेषमपि जानाति ।३०। ततः ।३१।
स्तेन आर्येण सवृत्तिः परिचारकः कृतोऽस्मि । चारित्र्यावशेषे चतास्मि द्यूतोपजीवी संवृत्तः । ततो भागधेयविषमतया दशसुवर्णं द्यूते हारितं ।३२। उत्खातितोऽस्मि मुषितो
।३३। एतौ तौ सभिकद्यूतकरौ मामनुसंधत्तः सांप्रतं श्रुत्वा आर्या प्रमाणं ।३४। मदनिके वासपादपविसंस्थुलतया पक्षिणोपि इतस्ततो आहिंडंति । हे चेटि तरूष्य एतयोः स
कद्यूतकरयोः अयमार्य एव प्रतिपादयतीति इदं हस्ताभरणं त्वं देहि ।३५। यदार्याज्ञापयति ।३६। उत्साहितोऽस्मि मुषितोऽस्मि ।३७। यथा एतौ ऊर्ध्वं प्रेक्षेते दीर्घं निश्वसत आक्वार
तश्च अभिलषतश्च द्वारनिहितलोचनौ तथा तर्कयामि एतौ तौ सभिकद्यूतकरौ भविष्यतः । आर्य वंदे ।३८। सुखं तव स्वागतं ।३९। आर्य कतरो युष्माकं सभिकः ।४०। कस्य त्वं त
ध्येष्माधरेण रतदृष्ट दुर्विनीतेन । जल्पसि मनोहरवचनं आलोकयंती कटाक्षेण । नास्ति मम विभवः अन्यत्र व्रज ।४१। यदि ईदृश आनिन तु मंत्रयसि नैव वासि द्यूतकरः ।
स्तिकोपि युष्माकं धारकः ।४२। अस्ति दशसुवर्णं धारयति किं तस्य ।४३। तस्य कारणादार्ये इदं हस्ताभरणं प्रतिपादयति नहि नहि स एव प्रतिपादयति ।४४। अरे भणालितं कु
पुत्रं स्फुतस्तवगंडः आगच्छ पुनर्द्यूतं रमस्व ।४५। आर्ये परितुष्टौ गतौ सभिकौ ।४६। तद्गच्छतु आर्या बंधुजनं समाश्वासयितुं ।४७। आर्ये यदि एवं तत इयं कलापरिजन
द्यूतक ४ गता क्रियतां ।४८। आर्यस्य कारणादियं कला शिक्ष्यते स एव आर्येण शुश्रूषितपूर्वः शुश्रूषितव्यः ।४९। आर्यया निपुणं प्रसादितोऽस्मि । कथं प्रत्युपकरिष्ये । आर्ये हिंएं
द्यूतकरावमानेन शाक्यश्रमणको भविष्यामि । ततः संवाहको द्यूतकरः शाक्यश्रमणकः संवृत्तः इति स्मर्तव्यानि आर्यया एतान्यक्षराणि ।५०। आर्ये अलं साहसेन ।५१। आर्ये कृ
निश्चयः । द्यूतेन तत्कृतं मम यद्विहस्तं जनस्य सर्वस्य । इदानीं प्रकटशीर्षो नरेंद्रमार्गेण विहरिष्यामि ।५२। अरे किं नेदं कुंसणत एष खलु वसंतसेनाया आपानं स्तंभंजको नाम दु

ना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हस्तीविहरतीति। अहोआर्यायागंधगजंप्रेक्षिष्ये गत्वाअथवाकिंममएतेनयथाध्यवसितमनुष्ठास्यामि।५३। कुत्र२ आर्या ५४। दुर्मनुष्यकिंतेउद्वेगकारणं। यद्यत्रेऽवस्थितामार्यान
प्रेक्षसे ५५ आर्येवंदे ५६। कर्णपूरकपरितुष्टमुखोलक्ष्यसेतत्किंनेदं ५७। आर्येवंचितासियया अद्यकर्णपूरकस्यपराक्रमोनदृष्टः ।५८। कर्ण० किं ।५९। शृणोतुआर्या। यःसआर्यायाःस्तं
भभंजकोनामदुष्टहस्तीसआलानस्तंभंभंक्त्वामहामात्रंव्यापाद्यमहांतंसंक्षोभंकुर्वन्राजमार्गमवतीर्णः ततःअत्रांतरेउद्घुष्टंजनेन। अपनयतबालकजनंत्वरितमारोहतवृक्ष
प्रासादं। किंनखलुप्रेक्षध्वंपुरतोदुष्टोहस्तीइतएति। अपिच। विचरतिनूपुरयुगलंछिद्यंतेमेखलामणिखचिताः। वलयाश्चसुंदरतरारत्नांकुरजालप्रतिबद्धा। ततस्तेनदुष्टहस्ति
नाकरचरणदंतैःफुल्लनलिनीमिवनगरीमुज्जयिनीमवगाहमानेनसमासादितःपरिव्राजकः। तंचपरिभ्रष्टदंडकुंडिकाभाजनंशीकरैःसिक्त्वादंतांतरेक्षिप्तंप्रेक्ष्यपुनरप्यु
द्घुष्टंजनेनहापरिव्राजकोव्यापाद्यतइति।६०। अहोप्रमादः२ ६१। अलंसंभ्रमेणशृणोतुतावदार्या। ततोविच्छिन्नविसंष्ठुलभ्रष्टशृंखलाकलापंउद्वहंतंदंतांतरपरिगृहीतंपरिव्राजकमु
द्वहंतंतंप्रेक्ष्यकर्णपूरकेणमयानहि२ आर्यायाअन्नपिंडोपपुष्टेनदासेनवामचरणेनद्यूतलेखकंउद्घुष्य२ त्वरितमापणाल्लोहदंडंगृहीत्वाआकारितःसदुष्टहस्ती ।६२। तत
स्ततः ।६३। आहत्यसरोषंतंहस्तिनंविंध्यशैलशिखराभं। मोचितोमयासदंतांतरसंस्थितःपरिव्राजकः ।६४। सुष्ठुत्वयाकृतं ।६५। ततआर्येसाधुरेकर्णपूरकसाधुइत्येतावन्मात्रं
भणंतीविषमभराक्रांतेवनौःसकलाउज्जयिनीआसीत्। ततआर्येएकेनशून्यानिआभरणस्थानानिपरामृश्यऊर्ध्वंप्रेक्ष्यदीर्घंनिश्वस्यअयंप्रावारकोमम
परिक्षिप्तः ।६६। कर्ण० जानीहितावत्किंएषजातीकुसुमवासितःप्रावारकोनवेति ।६७। आर्येमदगंधेनसुष्ठुतंगंधंनजानामि ।६८। नामापितावदस्यपश्य ।६९। इदंनामआर्यैववाच
यतु ।७०। कर्ण० शोभतेआर्यायाःप्रावारकः ।७१। आंग्रेम० ।७२। कर्ण० इदंतेपारितोषिकं।। सांप्रतंसुष्ठुशोभतेआर्यायाःप्रावारकः ।७३। कर्ण० एतस्यांवेलायांकुत्रआर्यचारु
दत्तः ।७४। एतेनैवमार्गेणप्रवृत्तोगेहं ।७५। हेचेटिउपरितनंअलिंदकमारुह्यआर्यचारुदत्तंपश्यामः ।७६॥ इतिद्वितीयोंकः॥ सुजनःखलुभृत्यानुकंपकःस्वामीनिर्धनकोपि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृ॰ भा॰ छा॰ न्शोभते।पिशुनःपुनर्द्रव्यगर्वितोदुष्करःखलुपरिणामदारुणः।सुजनःखलुकुष्टस्यपालकोधनहीनोऽप्यसुरपिशोभते।पिशुनःपुनर्द्रव्यगर्वितोनचलक्ष्मीनिभवावलंबितः।आ

॥८॥ च।सस्पलंयपटबलीवर्दोनशक्योवारयितुं।अन्यकलत्रप्रसक्तेन।द्यूतप्रसक्तमनुष्येण।योऽपिस्वाभाविकदोषेण।कापिवेलाआर्यचारुदत्तस्यगांजर्वंश्रोतुंगतस्यअतिक्रामति।

धीरजनीअद्यापिनागच्छति।तद्यावद्बहिर्द्वारशालायांगत्वास्वप्स्यामि।१।भोरहिल्लहंगधावः।२।ममतावद्धास्यामेवहास्यंजायते।स्त्रियासंस्कृतंपठंत्या।मनुष्येणचकाक

गायता।स्त्रीतावत्संस्कृतंपठंतीदत्तनवनासिकारंअरज्जुरिवगृष्टिःअधिकंसूसूशब्दंकरोति।मनुष्योऽपिकाकलींगायन्शुष्कसुमनोदामवेष्टितोवृद्धपुरोहितइवमंत्रंज

न्इदंमेनरोचते।३।भोवयस्यआपणांतररथ्याविभागेषुसुखंकुक्कुराःअपिसुप्ताःतद्गृहंगच्छावः।वयस्यपश्यपश्यएषोऽप्यंधकारस्यावकाशंददत्अंतरिक्षप्रासादादवतरतिभग

न्चंद्रः।४।भोइदमस्माकंगेहंवर्धमानकउद्घाटयद्वारं।५।आर्यमैत्रेयस्वरसंयोगःश्रूयतेआगतआर्यचारुदत्तः।तद्यावद्द्वारमस्यददामि।आर्यवंदे।मैत्रेयत्वामपिवंदे

अविस्तीर्णेआसनेनिसीदतमार्यौ।६।वर्धमानकरदनिकामाकारयपादौधावितुं।७।आर्यमैत्रेयअहंपानीयंगृण्हामित्वंपादौधाव।८।भोवयस्यएषइदानींदासीपुत्रोऽक्षत्वाप

नीयंगृण्हातिमांपुनर्ब्राह्मणंपादौधावयति।९।आर्यमै॰देहिउदकं।१०।किंममपादोदकेनार्द्रभूम्यामेवमयागर्दभेनेवपुनरपिलोटितव्यं।११।आर्यमै॰ब्राह्मणःखलुत्वं।१२।यथा

र्वनागानांमध्येडुंडुभस्तथासर्वब्राह्मणानांमध्येऽहंब्राह्मणः।१३।आर्यमै॰तथापिधावयिष्यामि।आर्यमै॰एतत्तत्सुवर्णभांडंममदिवातवरात्रौचतद्गृहाण।१४।अद्याप्येतत्ति

ति।किमत्रोज्जयिन्यांचौरोऽपिनास्ति।यस्तद्दास्याःपुत्रोनिद्राचौर्येणापहरति।भोवयस्यअभ्यंतरचतुःशालकंप्रवेशयाम्येनं।१५।अपिनिद्रातिभवान्।१५।तत्स्वपिवः।१६।

वयस्यसंधिरिवदृश्यतेचोरमिवपश्यामितद्गृहाणत्वमेवानिदंसुवर्णभांडं।१७।भोवयस्यशापितोऽसिगोब्राह्मणकाम्ययायद्येतत्सुवर्णभांडंनगृण्हासि।१८।भोवयस्यनीत

स्तेऽग्रहस्तः।१९।गृहीतं।२०।इदानींविक्रीतपण्यइववणिग्गहंसुखंस्वप्स्यामि।२१।हाधिक्२बहिर्द्वारशालायांप्रसुप्तोवर्धमानकःसोऽप्यत्रनदृश्यतेभवतुआर्यमैत्रेयमा

यामि।२२।हाधिक्२अस्माकंगृहेसंधिंकर्तयित्वाचौरोनिष्क्रामति।भवतुमैत्रेयंगत्वाप्रबोधयामि।आर्यमै॰उत्तिष्ठ२अस्माकंगेहेसंधिंकर्तयित्वाचौरोनिष्क्रांतः।२३।आ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दास्याः पुत्रिके किं भणसि चोरः कल्पयित्वा संधिं निष्क्रांतः २४ हताश किं न अलं परिहासेन किं न प्रेक्षसे एतत् २५ आः हं० द्वितीयमिव द्वारमुद्घाटितमिति । भो वयस्य चारुदत्त उत्तिष्ठ अ
स्माकं गेहे संधिं दत्त्वा चोरो निष्क्रांतः २६ भो न परिहासः प्रेक्षतां भवान् २७ भो एषः २८ भो० एष संधिः द्वितीयमिव दत्तो भवेत् । अथवा आगंतुकेन शिक्षितुकामेन वा अन्यथा अत्र उज्जयि
न्यां को अस्माकं गृहं विभवं न जानाति २९ भो कथं तत्र भवतो चोरस्य कृते अनुशोचामि । तेन चिंतितं महद्गृहं इतो रत्नभांडं सुवर्णभांडं वा निष्क्रामयिष्यामि । कुत्र तत्सुवर्णभांडकं । भो व० त्वं
सर्वकालं भणसि मूर्खो मैत्रेय अपंडितो मैत्रेय इति । सुष्ठु कृतं मया तत्सुवर्णभांडं भवतो हस्ते समर्पयता अन्यथा दास्याः पुत्रेणापहृतं भवेत् ३० भो यथा नाम अहं मूर्खस्तत्किं
परिहासस्यापि देशकालं न जानामि ३१ भो यदा त्वं मया भणितोसि शीतलस्ते अग्रहस्तः ३२ किं नापहृतं ३३ तथापि किं प्रियं ३४ न्यासः खलु सः ३५ समाश्वसितु भवान् दरिद्रा
स चोरेणापहृतस्त्वमपि किं मोहमुपगतः ३६ अहं खलु अपलपिष्यामि केन दत्तं केन गृहीतं को वा साक्षीति ३७ तावदार्यायै धूतायै गत्वा निवेदयामि ३८ अयि सत्यं अपरिक्षतशरी
रः आर्यपुत्रः आर्यमैत्रेयेण सह ३९ स्वामिनि सत्यं किंतु यः सवेश्याजनस्यालंकारः सोऽपहृतः ४० समाश्वसितु आर्या धूता ४१ चेटि किं भणसि अपरिक्षतशरीर आर्यपुत्र इति ।
वरमिदानीं स शरीरेण परिक्षतो न पुनश्चारित्रेण । सांप्रतमुज्जयिन्यां जन एवं मंत्रयिष्यति । दरिद्रतया आर्यपुत्रेणैवेदृशमकार्यमनुष्ठितं । भगवन् कृतांत पुष्करपत्रपतित
जलबिंदुचंचलैः क्रीडसि दरिद्रपुरुषभागधेयैः । इयं च मे एका मातृगृहलब्धा रत्नावली तिष्ठति । एतामप्यतिशौंडीरतया आर्यपुत्रो न ग्रहीष्यति । चेटि आर्यमैत्रेयं तावदाह्व
य ४२ यदार्या धूता आज्ञापयति । आर्यमै० धूता त्वामाज्ञापयति ४३ कुत्र सा ४४ एषा तिष्ठति उपसर्प ४५ स्वस्ति भवत्याः ४६ आर्य वंदे । आर्य पुरस्तान्मुखो भव ४७ एष भवति पु
रस्तान्मुखः संवृत्तः ४८ आर्य गृहाणेमां ४९ किं न्विदं ५० अहं खलु रत्नषष्ठीमुपोषितासं तत्र यथाविभवानुसारेण ब्राह्मणः प्रतिग्राहयितव्यः सोऽन्यत्र प्रतिग्राहितः तत्तस्य कृते प्र
तीच्छेमां रत्नमालिकां ५१ स्वस्ति गमिष्यामि प्रियवयस्यस्य निवेदयामि ५२ आर्यमैत्रेय मा खलु मां लज्जितां कुरु ५३ अहो अस्या महानुभावता ५४ एषोस्मि गृह्णेतां ५५ भो
यत्ते सद्भावं सारसंग्रहस्य फलं ५६ मा तावद् रवादितस्यापुत्रस्याल्पमूल्यस्य चोरैरपहृतस्य कारणात् चतुःसमुद्रसारभूता रत्नावली दीयते ५७ भो दरिद्रः किं अकृपणं मंत्रयति ५८ ॥ तृ
तीयोंकः ॥ अथ चतुर्थः ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भा॰ प्रा॰ आज्ञप्तास्मि मात्रा आर्यायाः सकाशं गंतुं। एषा आर्या चित्रफलकनिषण्णदृष्टिर्मदनिकया सह किमपि मंत्रयंती तिष्ठति। तद्यावदुपसर्पामि।१। चेटि मदनिके सुसदृशी इयं चित्राकृतिः
॥६॥ आर्यचारुदत्तस्य।२। सुसदृशी।३। कथं त्वं जानासि।४। येनार्यायाः सुस्निग्धा दृष्टिरनुलग्ना।५। चेटि किं वेश्यावासदाक्षिण्येन मदनिके एवं भणसि।६। आर्ये किं य[illegible]नो वेश्याभि
वसति स एव अलीकदाक्षिण्यो भवति।७। चेटि नानापुरुषसंगेन वेश्याजनः अलीकदाक्षिण्यो भवति।८। यतस्तावदार्याया दृष्टिरियमभिरमते हृदयं च तस्य कारणं किं पृच्छ्यते।९
चेटि सखीजनमप्युपहसनीयतां द्रक्ष्यामि।१०। आर्ये एवं न्विदं सखीजनचित्तानुवर्ति अबलाजनो भवति।११। आर्ये माता आज्ञापयति गृहीतावगुंठनं पक्षद्वारे सज्जं प्रवहणं तद्गच्छेति
चेटि किं आर्यचारुदत्तो मां नेष्यति।१३। आर्ये येन प्रवहणेन सह सुवर्णदशसाहस्रिकः अलंकारोऽनुप्रेषितः।१४। कः पुनः सः।१५। एष एव राजश्यालकः संस्थानः।१६। अपेहि मा पुनरेवं
भणिष्यसि।१७। प्रसीदतु २ आर्या संदेशेनास्मि प्रेषिता।१८। अहं संदेशस्यैव कुप्यामि।१९। तत्किमिति मातरं विज्ञापयिष्यामि।२०। एवं विज्ञापयितव्या यदि मां जीवंतीमिच्छसि तदा एवं
पुनरहं मात्रा आज्ञापयितव्या।२१। यथा ते रोचते।२२। चेटि इमं तावच्चित्रफलकं मम शयनीये स्थापयित्वा तालवृंतं गृहीत्वा लघु आगच्छ।२३। यदार्याज्ञापयति।२४। कथं श
लकः। शर्विलक स्वागतं ते कुत्र त्वं।२५। चिरयति मदनिका तत्कुत्र नु खलु सा। कथमेषा केनापि पुरुषकेण सह मंत्रयंती तिष्ठति। यथा अतिस्निग्धया निश्चलदृष्ट्या आपिबंती एवं
जि॰ ध्यायति। तथा तर्कयामि एष स जनः एनामिच्छति अभुजिष्यां कर्तुं तद्रमतां २ मा कस्यापि प्रीतिविघ्नो भवतु न खलु आकारयिष्यामि।२६। शर्विलक कथय।२७। शर्विलक किं नेदं सशंक
वलक्ष्यसे।२८। अथ किं।२९। कथं परमरहस्यं तत्त्वं श्रोष्यामि।३०। कथं मत्संबंधिनी कथा तच्छ्रोष्यामि अनेन गवाक्षेणान्तरितशरीरा।३१। शर्विलक भणिता मया आर्या तदा प
ति यदि मम स्वच्छंदः तदा विनार्थं च सर्वं परिजनमभुजिष्यं करिष्यामि। अथ न्वार्किं कुतस्ते एतावान् विभवः येन मामार्या [illegible] सकाशान्मोचयिष्यसि।३२। प्रसन्नास्या
साहसकर्मतया पुनरुद्वेजनीया।३३। नास्त्रीकल्पवर्तस्य कारणेन उभयमपि संशये विनिक्षिप्तं।३४। शरीरं चारित्र्यं च।३५। श॰ अखंडितचारित्रोऽसि। ननु हेलया मम कारणात्
हसं कुर्वता असंतविरुद्धमाचरितं।३६। श॰ अप्रकाशोऽलंकारः अयं च जनः इति हृदयमपि न युज्यते तत् उपनयता वसन्नयामि। तावदेतदलंकारं।३७। दृष्टपूर्व इवायमलंकार

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३८

ड्डणकुतस्तेरथः ३७ यदिमेप्रत्ययंनगच्छसितत्किंनिमित्तंमांनिष्क्रीणासि ३९। साहसिकनखलुत्वयाममकारणादिदमकार्यंकुर्वतातस्मिन्गेहेकोपिव्यापादितःपरिक्षतोवा। ४० सत्यं ४१
आश्चर्यंत्वत्कृपजीवितास्मि ४२। प्रियं ४३। अहोअस्यास्थानेआवेगः ४४ आर्यअसंबद्धभाषकअसंभावनीयंकुप्यसि ४५ एषखलुअलंकारःआर्ययाकृतः ४६ सचतस्यआर्यस्यहस्तेवि
निक्षिप्तः ४७। एवमिव ४८ कथमेषसंताप्यतेएवतदजानताएतेनैवमनुष्ठितं ४९ अनलमिवपंडितः ५०। शर्विलिकयदिममवचनंश्रूयतेतत्तस्यैवमहानुभावस्यप्रतिनिर्यातय ५१ नवंदुहा
तयोभवति ५२। साधुमदनिकेसाधु ५३। सोयमपरउपायः ५४ कःखलुअपरउपायोभविष्यति ५५ तस्यैवार्यस्यकृतोभूत्वाइदमलंकारमार्यायैउपनय ५६। त्वंतावद्चौरःसोपिअनृतः
अनृणःआर्यायास्वकोलंकारउपगतोभवति ५७। अयिउपनयान्यथाअतिसाहसं ५८। साधुमदनिकेसाधुअभुजिष्यायेवमंत्रितं ५९। तेनत्वमस्मिन्कामदेवगेहेमुहूर्तंतिष्ठयावदार्यायै हे९
येतवागमनंनिवेदयामि ६०। आर्येएषखलुचारुदत्तस्यसकाशाद्ब्राह्मणआगतः ६१। हेचेटितस्यकृतेइतिकथंत्वंजानासि ६२। आर्येआत्मनःकृतेअपिनजानासि ६३। युज्यतेप्रविशतु
६४। यदार्याआज्ञापयतिप्रविशतुशर्विलकः ६५। आर्यवंदेसमाश्वस्तास्वार्यः ६६। आर्यममापितावस्मतिसंदेशंतत्रार्यानियतु ६७। प्रतीच्छतुआर्यामदनिकां ६८। अहमार्यचारुदत्तेनभ
णितायइममलंकारंसमर्पयिष्यसितस्यत्वयामदनिकादातव्यातत्सएवएतांतेददातीतिएवंआर्येणावगंतव्यं ६९। कोत्रप्रवहणिकः ७०। आर्यसज्जंप्रवहणं ७१। चेटिमदनिकेसुदृ
ष्टांमांकुरुदृष्टासिआरोहप्रवहणंस्मरसिमां ७२। परित्यक्तास्मिआर्यायाः ७३। सांप्रतंत्वमेववंदनीयासंवृत्तातत्गच्छआरोहप्रवहणंस्मरसिमां ७४ एवंनेदंतस्परंनयतुमांआर्यपुत्रःस
मीपंगुरुजनानां ७५। अथकिं ७६ यदार्याआज्ञापयति ७७। यथाआर्यपुत्रोभणतिअप्रमत्तेनतावदार्यपुत्रेणभवितव्यं ७८। आर्येदिष्ट्यावर्धसेआर्यचारुदत्तस्यसकाशात्ब्राह्म
णआगतः ७९। अहोरमणीयताअस्यादिवसस्यतद्यथाटिसादरंबंधुलेनसमंप्रवेशयैनं ८०। यदार्याआज्ञापयति ८१। आश्चर्यंभोःयत्पश्यणकुवेरनिर्जितेनराक्षसराजोरावणःपुष्प
केणविमानेनगच्छतिअहंपुनर्ब्राह्मणोकृततपश्चरणोविकूर्णेणनगरनारीजनेनगच्छामि ८२। प्रेक्षतांआर्यःअस्माकंवृत्तगेहद्वारं ८३। अहो। सलिलसिक्तमार्जितहरितोप
लेपनस्यविविधसुगंधकुसुमोपहारचित्रितभूमिकाभागस्यगगनतलालोकनकौतूहलदूरोन्नामितशीर्षस्यदोलायमानावलंबितैरावर्णहस्तभ्रमायितमल्लिकादामगुणालंकृतस्य

स ३ ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२ महाक्षुरवृक्षस्कंधदुर्भेद्यवज्रनिरंतरप्रतिबद्धकनककपाटस्य २

८·भा·घा· समुच्छ्रितदंतिदंततोरणावभासितस्य महारजनोपरागोपशोभिना पवनबलांदोलनाललज्जंचलाग्रहस्तेन इतएहीति व्याहरतेव मां सौभाग्यपताकानिवहेनोपशोभितस्य तोरण
॥२॥ रणस्तंभवेदिकानिःक्षिप्तसमुल्लसद्धरितचूतपल्लवललामस्फटिक मंगलकलशाभिरामोभयपार्श्वस्य दुर्गतजनमनोरथायासकरस्य वसंतसेनाभवनद्वारस्य सश्रीकता। य
सत्यं मध्यस्थस्यापि जनस्य दृष्टिमाकारयति।८४। एतु २ इमं प्रथमं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः।८५ अत्रापि प्रथमप्रकोष्ठे शशिशंखमृणालसच्छायाः विनिहितचूर्णमुष्टिपांडुरा विवि
लप्रतिबद्धकांचनसोपानशोभिताः प्रासादपंक्तयः अवलंबितमुक्तादामभिः स्फटिकवातायनमुखचंद्रैर्निध्यायंतीवोज्जयिनीं। श्रोत्रियइव सुखोपविष्टो निद्रायते दौवारिकः। स दध
फलमोदकेन प्रलोभिता न भक्षयंति वायसा बलिं सुधासवर्णतया। आदिशतु भवती।८६। एतु २ आर्य इमं द्वितीयं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः।८७ इहापि द्वितीयस्मिन्प्रकोष्ठे पर्यंतोपनीतय
सबुसकवलसुपुष्टा घृताभ्यक्तविषाणा बद्धाः प्रवहणबलीवर्दाः। अयमन्यतरो ऽवमानित इव कुलीनो दीर्घं निःश्वसिति सैरिभः। इतश्च अपनीतयुद्धस्य मल्लस्येव मर्द्यते ग्रीव
मेषस्य। इत इतोपरेषामश्वानां केशकल्पना क्रियते। अयमपरः पाटच्चर इव दृढबद्धो मंदुरायां शाखामृगः। इतश्च भक्तखुतघृतमिश्रं पिंडं हस्ती प्रतिग्राह्यते हस्तिपकैः। आ
दिशतु भवती।८८। एतु २ आर्यः इमं तृतीयं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः।८९ इहापि तृतीये प्रकोष्ठे इमानि तावत्कुलपुत्रजनोपवेशननिमित्तं विरचितान्यासनानि। अर्धवाचितं मंचे तिष्ठति पु
स्तकं। एतच्च मणिमयसारिकासहितपाशकपीठं। इमे चापरे संधिविग्रहचतुरा विविधवर्णिकाविच्छित्तिचित्रफलकाग्रहस्ताः इतस्ततः परिभ्रमंति गणिकावृद्धविटाः। आदिशतु भव
ती।९०। एतु २ आर्यः इमं चतुर्थं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः।९१। आश्चर्यं भोः इहापि चतुर्थे प्रकोष्ठे युवतिकरताडिता जलधरा इव गंभीरं नदंति मृदंगाः। क्षीणपुण्या इव गगनात्तारका
निपतंति कांस्यतालाः। मधुकरविरुतमधुरं वाद्यते वंशः। इयमपरा ईर्ष्याप्रणयकुपितकामिनीवांकारोपिता करुहपरामर्शेन सार्यते वीणा। इमाश्चापराः कुसुमरसमत्ता इव
मधुकर्यो ऽतिमधुरतरं प्रगीता गणिकादारिकाः नृत्यंते नाट्यं पठ्यंते सशृंगाराः अपवातिताः। गवाक्षेषु वातं गृह्णंति सलिलगर्गर्यः। आदिशतु भवती।९२ एतु २ आर्यः इमं पंचमं
प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः।९३। आश्चर्यं भोः। इहापि पंचमे प्रकोष्ठे अयं दरिद्रजनलोभोत्पादनकरमाहंति उग्रवातो हिंगुतैलगंधः। विविधसुरभिधूमोद्गारैर्नित्यं संतप्यमानं निः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सितीवमहानसंद्वारमुखैः। अधिकमुत्सुकायते मांसाभ्यमानकृविधसदृष्यभोजनगंधः। अयमपरो जीर्णवस्त्रमिवहलपटरूद्रपेत्निंधावति रूपिदारकः। विविधाहारविकारमुपसा
धयति सूपकारः। बध्यंते मोदकाः। पच्यंते चापूपकाः। अपीदानीमिह परिविष्टं पुंस्त्वइजिपादोदकं लप्स्ये। इह गंधर्वाप्सरोगणैरिव विविधालंकारशोभितैर्गणिकाजनैर्बंधुलैश्च यत्स
त्यं स्वर्गायितेदं गेहं। भोः के यूयं बंधुलानाम। । आदिश्यतु भवती ।९४। एतु २ आर्यः इमं षष्ठं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः ।९५। आश्चर्यं भोः। इहापि षष्ठे प्रकोष्ठे अमूनि तावत्सुवर्णरत्नानां
कर्मतोरणानि नीलरत्नविनिक्षिप्तानि इंद्रायुधस्थानमिव दर्शयंति। वैडूर्यमौक्तिकप्रवालकपुष्परागेंद्रनीलकर्केतरकपद्मरागमरकतप्रभृतीन् रत्नविशेषान् अन्योन्यं विचार
यंति शिल्पिनः। बध्यंते जातरूपैर्माणिक्यानि। घट्यंते सुवर्णालंकारा रक्तसूत्रेण। अथ्यंते मौक्तिकाभरणानि। घृष्यंते धीरं वैडूर्याः। छिद्यंते शंखाः। शाणघर्षणेन निर्मायंते प्रवा
लकाः। शोष्यंते आर्द्रकुसुमप्रस्तराः। साय्यते कस्तूरिका। विशेषेण घृष्यते चंदनरसः। संयोज्यंते गंधयुक्तयः। दीयते गणिकाकामुकयोः सकर्पूरं [illegible]लं। अवलोक्यते सकटाक्षं।
प्रवर्तते हासः। पीयते चानवरतं ससीत्कारं मदिरा। इमे चेटाः इमाश्चेटिकाः। इमे अपरे अवधीरितपुत्रदारवित्ता मनुष्याः। आसवकरकापीतमदिरैर्[illegible]णिकाजनैर्ये मुक्तास्तेपि
बंति। आदिश्यतु भवती ।९६। एतु २ आर्यः इमं सप्तमं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः ।९७। इहापि सप्तमे प्रकोष्ठे सुश्लिष्टविहंगवाटीसुखनिषण्णानि अन्योन्यचुंबनपराणि सुखमनुभवंति पा
राव[illegible]तमिथुनानि। दधिभक्तपूरितोदर ब्राह्मण इव सूक्तं पठति पंजरशुकः। इयमपरा स्वामिसंमाननालब्धप्रसरेव गृहदासी अधिकं कुरकुरायते मदनसारिका। अनेकफ
लरसा[illegible]स्वादप्रहृष्टकंठा कुंभदासीव कूजति परपुष्टा। आलंबिता नागदंतेषु पंजरपरंपराः। योध्यंते लावकाः। आलाप्यंते पंजरकपोताः। इतस्ततो मणि[illegible]चित्रित इवा
यं सहचरीसहितः संहर्षेण नृत्यन् रविकिरणसंतप्तं पक्षोत्क्षेपैर्विधुवतीव प्रासादं गृहमयूरः। इतः पिंडीकृता इव चंद्रपादाः पदगतिं शिक्षंतीव कामिनीनां पश्चात्परिभ्रम
ति राजहंसमिथुनानि। एते अपरे वृद्धश्रेष्ठ इवेतस्ततः संचरंति गृहसारसाः। आश्चर्यं भोः। प्रसारणं कृतं गणिकाया नानापक्षिसमूहैः। यत्सत्यं खलु नंदनवनमिव मे ग
णिकागृहं प्रतिभासते। आदिश्यतु भवती। ।९८। एत्वार्यः इममष्टमं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्यः ।९९। हे क एष पट्टप्रावारकप्रावृतो धिकतरं अत्यद्भुतपुनरुक्तालंकारालंकृतः अं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भा·घा· गर्भगेहैः परिस्खलन् इतस्ततः ...भ्रमति । आर्य एष आर्याया अयं भ्राता भवति । कियत्तपश्चरणं कृत्वा वसंतसेनायाः भ्राता भवति । अथवा मातावत् यद्यपि राष्ट्र उत्पलः स्नि
३०॥ ग्धश्च सुगंधश्च तथापि श्मशान वीथ्यां जात इव चंपक वृक्षः अनभिगमनीयो लोकस्य । को एषा पुनः कुसुम्भप्रावारकप्रावृता उपानद्युगल निःक्षिप्त तैलचिक्कणैः पादैः उ
च्चासनोपविष्टा तिष्ठति । आर्य एषा खल्वस्माकं आर्याया माता । अहो अस्या अपवित्र डाकिन्या उदर विस्तारः तत्किमेतां प्रविश्य महादेवमिव द्वारशोभा... हताश
मेवमुपहसास्माकं मातरं । एषा खलु चातुर्थिकेन पीड्यते । भगवन् चातुर्थिक एतेनोपचारेण मामपि ब्राह्मणमालोकय । हताश मरिष्यसि । दास्याः पुत्र ... इत्वरः अन्यो
नज्वरोन्मत्त एव सीधुसुरासवमत्ता एतादृशीमवस्थां गता हि अनिबध्याय ह्रियते । अत्र माता भवति शृगालसहस्रयात्रा । हे भवति किं युष्माकं यानपात्राणि वहंति । आर्य न
हि न हि । किं वा अत्र प्रपद्यते युष्माकं खलु प्रेमनिर्मलजले मदनसमुद्रे स्तननितंबजघनान्येव यानपात्राणि मनोहराणि । एवं वसंतसेनाया बहुवृत्तांतं अष्टप्रकोष्ठभवनं प्रेक्ष्य
यत्सत्यं जानामि एकस्थमिव त्रिविष्टपं दृष्टं प्रशंसितुं नास्ति मे वाग्विभवः । किं तावद्गणिकागृहं अथवा कुबेरभवनपरिच्छेद इति । कुत्र युष्माकं आर्या ।१०। आर्य एषा वृक्षवा
टिकायां तिष्ठति तस्मात्प्रविशतु आर्यः ।१। आश्चर्यं भोः । अहो वृक्षवाटिकायाः सश्रीकता न्यग्रोधरीति कुसुमाय अरोपिता अनेक पादपाः निरंतर पादपतल निर्मिता युवतिजनजघन
प्रमाणा पट्टदोला सुवर्णयूथिका शेफालिका मालती मल्लिका नवमल्लिका कुरवका अतिमुक्तक प्रभृति कुसुमैः स्वयं निपतितैः यत्सत्यं लघूकरोति नंदनवनस्य सश्रीकतां । इतश्च
उदयत्सूर्यसमप्रभैः कमलरक्तोत्पलैः संध्यायत इव दीर्घिका । अपि च । एष अनेक वृक्षो नवनिर्गतकुसुमपल्लवो भाति । सुभट इव समरमध्ये घनलोहितपंकचर्चितः । तत्कु
त्र युष्माकमार्या ।२। आर्य अवनमय दृष्टिं पश्य आर्यां ।३। स्वस्ति भवत्यै ।४। उपविशतु भवती ।५। हे कुशलं ।६। उपलक्षितं दुष्टविलासिन्या । अथ किं ।७। शृणोतु भवती । तत्र
भवान् चारुदत्तः शीर्षे अंजलिं कृत्वा आर्यां विज्ञापयति ।८। मया तत्सुवर्णभांडं विश्रंभात् आत्मनः कृतेति निकल्प्य द्यूते हारितं स च सभिको राजावश्यकारी न ज्ञायते कुत्र गत इति ।९।
आर्यो दिष्ट्या वर्धसे आर्यो द्यूतकरः संवृत्तः ।१०। कथं चौरेणापहृतं द्यूते हारितमिति भणति अत एव काम्यते ।११। तत्स्य कारणात् गृह्णातु भवती इमां रत्नावलीं ।१२। किं दर्शयामि तम

गोंडीरतया ।१३।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कारं। अथ वानतावत्। १३। किंतावन्न गृह्णाति भवती इमां रत्नावलीं। १४। मैत्रेय कथं न ग्रहीष्यामि रत्नावलीं। कथं हीन कुसुमादपि सहकारपादपात् मकरंदबिंदवो निपतंति।
आर्य विज्ञापयसि तं घृतकरं मम वचनेनार्य चारुदत्तं। अहमपि प्रदोषे आर्यं प्रेक्षितुमागमिष्यामि। १५। किमन्यत्तत्र गत्वा ग्रहीष्यति। हे भवति भणामि। निवर्ततामस्मात् गणिका
प्रसंगादिति। १६। चेटि गृहाणैतमलंकारं। चारुदत्तमभिरंतुं गच्छामः। १७। आर्ये पश्य पश्य उन्नमत्यकालदुर्दिनमिति। १८। चेटि हारं गृहीत्वा त्वरितमागच्छ। १९। चतुर्थोंकः। अथ पंचमः।
अहो गणिकायाः लोभः अनुरागता च यतो न कथा कृतान्या अनादरेणैव अभणित्वा किमपि एवमेव गृहीता रत्नावली। एतावत्या ऋद्ध्यानलया अहं भणितः आर्य मैत्रेय विश्राम्यतु
मल्लकेन पानीयं पीत्वा गम्यतामिति। तन्मा तावद्दास्याः पुत्र्या गणिकायाः। सुष्ठु खलु उच्यते अकंदसमुत्थिता पद्मिनी अवंचको वणिक् अचोरः सुवर्णकारः अकलहो ग्रामसमाग
मः अलुब्धा गणिकेति। दुष्करमेते संभाव्यंते। तत्प्रियवयस्यं गत्वा अस्मात् गणिकाप्रसंगात् निवर्तयामि। अयं प्रियवयस्यो वृक्षवाटिकायामुपविष्टस्तिष्ठति। तद्यावदुपसर्पा
मि। स्वस्ति भवते वर्धतां भवान्। १। उपविष्टोस्मि। २। तत्खलु कार्यं विनष्टं। ३। कुतोस्माकमेतावद्भागधेयं यत्तन्नवनलिनकोमलं अंजलिं मस्तके कृत्वा प्रतिगृहीता। ४। भो कथं न वि
नष्टं यत्त्वभुक्तपीतस्य चोरैरपहृतस्य अप्रमूल्यस्य सुवर्णभांडस्य कारणात् चतुःसमुद्रसारभूता रत्नमाला हारिता। ५। भो वयस्य एतदपि मे द्वितीयं संतापकारणं यत्सर्वो जनः
तं संज्ञया यत्संतापवारितं मुखं कृत्वा अहमुपहसितः। तदहं ब्राह्मणो भूत्वा इदानीं भवंतं शीर्षेण पतित्वा विज्ञापयामि। निवर्त्यतामात्मा अस्मात् बहुप्रत्यवायात् गणिकाप्रसंगात्।
गणिका नाम पादुकांतरप्रविष्टेव शर्करा दुःखेन पुनर्निराक्रियते। अपि च। अहो वयस्य गणिका हस्ती कायस्थो भिक्षुः चाटो रासभश्च यत्रैते निवसंति तत्र दुष्टा अपि न जायं
ते अपि तु जायंत एव। ६। यथा एष दुर्ध्वं प्रेक्ष्य दीर्घं निश्वसिति तथा तर्कयामि मया निवार्यमाणस्य अधिकतरं वृद्धा अस्योत्कंठा। तत्सुष्ठु खल्विदमुच्यते कामो वामः [illegible]। भो वय
स्य भणितं च तया भणता चारुदत्तं अद्य प्रदोषे मयात्रागंतव्यमिति। तत्तर्कयामि रत्नावल्या अपरितुष्टा अपरं याचितुं आगमिष्यतीति। ७। अवेतमानवाः। यथा अपापा वर्षति अप्र... खंडं
तथा द्रीभवति पृष्ठचर्म। यथा लगति शीतवातस्तथा वेपते मे हृदयं। ८। वंशं वादयामि सप्तच्छिद्रं सुशब्दं वीणां वादयामि सप्ततंत्रीं नदंतीं। गीतं गायामि गर्दभस्यानुरूपं कोमेगा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८·भा·घा·
।११।

नेतुं बुरूर्नरदोवा। आज्ञप्तोस्मि आर्यया वसंतसेनया कुंभीलक गच्छ त्वं मम आगमनं आर्यचारुदत्तस्य निवेदयेति। तद्यावत् आर्यचारुदत्तस्य गेहं गच्छामि। एष आर्यचारुदत्तो वृक्षवाटिकाया
तिष्ठति। एषोपि स दुष्टबटुकः तद्यावदुपसर्पामि। कथमाच्छादितं द्वारं वृक्षवाटिकायाः। भवतु एतस्य दुष्टबटुकस्य संज्ञां ददामि। ९। अयेक इदानीं एष प्राकारवेष्टितमिव कपि
मं लोष्टकेस्ताडयति। १०। दास्याः पुत्र दुष्ट पारावत तिष्ठ यावदेतेन दंडकाष्ठेन सुपक्वमिव चूतफलं अस्मात् प्रासादात् भूमौ पातयिष्यामि। ११। कथं पारावतं पश्यति मां न प्रेक्षते भव
अपरया लोष्टगुटिकया पुनरपि ताडयिष्यामि। १२। कथं कुंभीलकः तद्यावदुपसर्पामि। अरे कुंभीलक प्रविश स्वागतं ते। १३। आर्य वंदे। १४। अरे कुतस्त्वं ईदृशे दुर्दिने अंधकारे
गतः। १५। अरे एषा सा। १६। का एषा का। १७। एषा सा। १८। किमिदानीं दास्याः पुत्र दुर्भिक्षकाले वृद्धरंकइव उर्ध्वं किं श्वासायसे एषा सा सेति। १९। अरे त्वमपि इदानीं इंदुमखका मु
इव सुष्टु किं का कायसे का केति। २०। तत्कथय। २१। भवतु एवं भणिष्यामि। अरे प्रश्नं ते दास्यामि। २२। अहं ते मस्तके पादं दास्यामि। २३। अरे जानीहि तावत्। तेनहि। कस्मिन्काले चूताः
कुलवंतो भवंति। २४। अरे दास्याः पुत्र ग्रीष्मे। २५। अरे नहि नहि। २६। किमिदानीमत्र कथयिष्यामि। भवतु चारुदत्तं गत्वा प्रक्ष्यामि। अरे मुहूर्तकं तिष्ठ। भो वयस्य प्रक्ष्यामि तावत् का
न्काले चूता उन्मुकुलाः भवंति। २७। मूर्ख वसंते। २८। द्वितीयं ते प्रश्नं दास्यामि। सुसमृद्धानां ग्रामाणां को रक्षां करोति। २९। अरे रथ्या। ३०। अरे नहि २। ३१। भवतु संशयपतितोस्मि भ
तु चारुदत्तं पुनरपि प्रक्ष्यामि। ३२। अरे दासीपुत्र सेना। ३३। अरे द्वे अप्येकस्मिन् कुरु लाघी भ्रण। ३४। नूनं परिवृत्य भण। ३५। सेनावसंते। ३६। अरे मूर्ख बटुक पदे परिवर्तय। ३[illegible]।
रे अक्षरपदे परिवर्तय। ३८। वसंतसेना। ३९। एषा सा आगता। ४०। तद्यावच्चारुदत्तस्य निवेदयामि। एषा वसंतसेना आगता। ४१। यदि मे वचनेन प्रत्ययसे तदेनं कुंभीलकं पृच्छ। अ
दास्याः पुत्र कुंभीरक उपसर्प। ४३। आर्य वंदे। ४४। एषा सा आगता वसंतसेना। ४५। यावदार्याया निवेदयामि। ४६। भो अपि जानासि किंनिमित्तं इहदृशे दुर्दिने आगतेति। ४७। मय
ज्ञातं अल्पमूल्या रत्नावली बहुमूल्यं सुवर्णभांडं इति न परितुष्टा अपरं याचितुमागता। ४८। भाव सुष्टु न भणितं। ४९। एवं नेदं तत्कथमेषोपरः। ५०। भाव पश्य २। ५१। एषोपरः। ५[illegible]
भाव एवं नेदं तत्स्वरूपम्। ५३। भाव एवं तदेव एतदहं। ५४। यद्भवानाज्ञापयति। ५५। स्वस्ति भवत्यै। ५६। आर्य वंदे स्वागतमार्यस्य भाव एषा छत्रधारिका भावस्य एवं भवतु। ५७। आर्य मैं

।४१।
× भो चारुदत्त धनिकस्ते आगतः। यदि कुले नास्ति तद्द्वारे अस्ति ४

*22

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यकुत्र युष्माकं द्यूतकरः ५८। आश्चर्यं भो द्यूतकर इति भणंत्या। लंघ्यतः प्रियवयस्यः। हे भवति एष खलु वृक्षवाटिकायां ५९। आर्यकायुष्माकं शुष्कवृक्षवाटिकोच्यते ६०। हे भवति यत्र न खा
द्यते न पीयते ६१। तस्मात्प्रविशतु भवती ६२। अत्र प्रविश्य किं मया भणितव्यं ६३। द्यूतकर अपि भुक्तं ते प्रदोष इति ६४। अपि पारयिष्यामि [illegible]। अवसर एव तां पारयिष्यति ६७। प्रविशतु
भवती ६६। अपि द्यूतकरस्य शुभं ते प्रदोषः ६८। इदमासनमुपविशतु भवती ६९। यज्ञवानाज्ञापयति ६९। आर्य मैत्रेय तिष्ठ त्वं अहमेवार्यां शुश्रूषयिष्यामि ७०। भो वयस्य प्रष्टामि तावत्तत्र
भवतीं किमपि ७१। अथ किं निमित्तं पुनरीदृशे प्रनष्टचंद्रलोके दुर्दिनांधकारे आगता भवती ७२। आर्ये उज्वलो ब्राह्मणः ७३। ननु निपुण इति भण ७४। एषा खल्वार्या एवं प्रष्टुमागता
कियत्तस्या रत्नावल्या मूल्यमिति ७५। भो भणितं मया यथा अल्पमूल्या रत्नावली बहुमूल्यं सुवर्णभांडं न परितुष्टा अपरं याचितुमागता ७६। सा खलु आर्यायां आत्मनः कृते इति
भणिता द्यूते हारिता स च सभिकः राजापथ्यकारी न ज्ञायते कुत्र गत इति ७७। हे भवति मंत्रितमेव मंत्र्यते ७८। यावत्सोऽन्विष्यते तावदेव गृहाण सुवर्णभांडं ७९। अतिमात्रमार्यो निध्या
यति तत्किं दृष्टपूर्वं सत्ते ८०। हे भवति शिल्पकुशलतया अवबध्नाति दृष्टिं ८१। आर्य वंचितोसि दृष्ट्या तदेवेदं सुवर्णभांडं ८२। भो वयस्य तदेवेदं सुवर्णभांडं यदस्माकं गृहे चोरैरपहृतं ८३।
भो वयस्य सत्यं शपामि ब्राह्मणेन ८४। भो दृष्टामि ननु कृत इदं समासादितमिति ८५। एवमिव ८६। एवमिव ८७। एवमिव ८८। आर्ये अथ किं ८९। अत एव कांप्यसे ९०। भो अलं अतिमात्रसंता
पितैं हे भवति समर्प्यतां मम स्नानशाटिका ९१। आर्य चारुदत्त युक्तं नेदं अनया रत्नाइ भंजनं तुलयितुं ९२। चेटि किं भवत्या इहैव सुप्तव्यं ९३। आर्य मैत्रेय अतिमात्रमिदानीमुद्घत
मालानं दर्शयसि ९४। भो वयस्य एष खलु उत्सारयन्निव सुखोपविष्टं जनं पुनरपि विस्तारवारिधाराभिः प्रविष्टः पर्जन्यः ९५। दास्याः पुत्र दुर्दिन अनार्य इदानीमसि त्वं यदेवं
भवतीं विद्युताभीषयसि ९६॥ पंचमोंकः॥ कथमद्याप्यार्यो न विबुध्यते। भवतु प्रविश्य प्रतिबोधयिष्यामि। १। उत्तिष्ठतु २ आर्या प्रभातं संवृत्तं। २। कथं रात्रिरेव प्रभातं संवृत्तं। ३।
अस्माकं मनसि प्रभातं आर्यायाः पुना रात्रिरेव। ४। चेटि कुतः पुनर्युष्माकं द्यूतकरः। ५। आर्य वर्धमानकं समादिश्य पुष्पकरंडकं जीर्णोद्यानं गत आर्य चारुदत्तः ६। किं समादि
ष्टेत्यादिष्टवत ७। योजय रात्रौ प्रवहणं वसंतसेना गच्छतु इति ८। चेटि किं न मया गंतव्यं। ९। आर्ये यत्र चारुदत्तः। १०। चेटि सुष्ठु न निध्यातो रात्रौ रत्नावलीमस्य संप्रेक्षिष्ये। । चेटि किं प्र

वल्या ५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दृ·भा·घा· विष्टा। हमिहाभ्यंतरचतुःशालं ।११। न केवलमभ्यंतरचतुःशालकं सर्वजनस्यापि हृदयं प्रविष्टा ।१२। अपि संतप्यते चारुदत्तस्य परिजनः ।१३। संतप्यति ।१४। कस्मात् ।१५। यदस्मात् आर्यमि
॥१२॥ ष्यति ।१६। न दासी मया प्रथमं संतप्तव्यं । रे चेटि गृहाण मां रत्नावलीं मम भगिन्यै आर्याधूतायै गत्वा समर्पय । वक्तव्यं च अहं श्री चारुदत्तस्य गुणनिर्जिता दासी [illegible] युष्माकमपि
तदेषा तवैव कंठाभरणं भवतु रत्नावली ।१७। आर्ये कुपिष्यति चारुदत्त आर्यायै तावत् ।१८। गच्छ न कुपिष्यति ।१९। यदाज्ञापयसि ।२०। आर्ये भणति आर्या धूता आर्ये ने
युष्माकं प्रसादः कृत न युक्तं समेतां गृहीतुं । आर्यपुत्र एव ममाभरणविशेष इति जानातु भवती ।२१। एहि वत्स शकटिकया क्रीडावः ।२२। रदनिके किं मे एतया मृत्तिकाशकटि
कया तामेव सुवर्णशकटिकां देहि ।२३। जात कुतोऽस्माकं सुवर्णव्यवहारः । तातस्य पुनरपि ऋद्ध्या सुवर्णशकटिकया क्रीडिष्यसि । तद्यावद्विनोदयाम्येनं आर्यावसंतसेना
समीपमुपसर्पिष्यामि । आर्ये प्रणमामि ।२४। रदनिके स्वागतं कस्य पुनरयं दारकः अनलंकृतशरीरोऽपि चंद्रमुख आनंदयति मे हृदयं ।२५। एष खलु आर्यचारुदत्त
पुत्रो रोहसेनो नाम ।२६। एहि मे पुत्रक आलिंगय । अनुकृतमनेन पितृरूपं ।२७। न केवलं रूपं शीलमपि तर्कयामि । एतेनार्यचारुदत्त आत्मानं विनोदयति ।२८। आर
किं निमित्तमेष रोदिति ।२९। एतेन प्रातिवेशिकगृहपतिदारकस्य सुवर्णशकटिकया क्रीडितं तेन च सा नीता । ततः पुनस्तां याचतो मया इयं मृत्तिकाशकटिका कृत्वा
दत्ता । तदा भणति रदनिके किं मम एतया मृत्तिकाशकटिकया तामेव सुवर्णशकटिकां देहीति ।३०। हा धिक् अयमपि नाम परसंपत्त्या संतप्यते । भगवन् कृतान्त पुष्कर
पत्रपतितजलबिंदुसदृशैः क्रीडसि त्वं पुरुषभागधेयैः । जात मा रोदिहि सुवर्णशकटिकया क्रीडिष्यसि ।३१। रदनिके का एषा ।३२। नो पितुर्गुणनिर्जिता दासी ।३३। आ
र्या तव जननी भवति ।३४। रदनिके अलीकं त्वं भणसि । यद्यस्माकमार्या जननी तत्किमर्थमलंकृता ।३५। जात मुग्धेन मुखेनातिकरुणं मंत्रयसि । एषा इदानीं तव ज
ननी संवृत्ता । तद्गृहाण एतमलंकारं सुवर्णशकटिकां कारय ।३६। अपेहि न ग्रहीष्यामि । रोदिषि त्वं ।३७। जात न रोदिष्यामि गच्छ क्रीड । जात कारय सौवर्णशकटिकां ।
रदनिके निवेदय आर्यायै वसंतसेनायै अपवारितः पक्षद्वारके सज्जं प्रवहणं तिष्ठति ।३९। आर्ये एष वर्धमानको विज्ञापयति पक्षद्वारे सज्जं प्रवहणमिति ।४०

24

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चेटितिष्ठमुहूर्तंयावदहमात्मानंप्रसाधयामि।४७हीहीभोः मयापियानास्तरणंविस्मृतंतद्यावद्गृहीत्वाआगच्छामि ●। एतेनासिकारज्जुकड्ढकाबलीवर्दाः भवतु२ प्रवहणेनैवगता
गतिंकरिष्यामि४८। चेटिउपनयमेप्रसाधनंआत्मानंप्रसाधयिष्यामि४९। आज्ञप्तोस्मिराजश्यालकसंस्थानेनस्थावरकप्रवहणंगृहीत्वापुष्पकरंडकंजीर्णोद्यानंत्वरितमागच्छे
ति। भवतुतत्रैवगच्छामि। वहतबलीवर्दावहत। कथंग्रामशकटैरुद्धोमार्गः। किमिदानीमत्रकरिष्यामि। अरे२ अनुसरत किंभणतएषकस्यकृतेप्रवहणमिति। एषराजश्यालकसं
स्थानस्यकृतेप्रवहणमिति। तच्छीघ्रमपसरत। कथमेषअपरः सभिकमिवमांप्रेक्ष्यसहसैवद्यूतपलायितइवद्यूतकरोपवायमानंअन्यतोऽपक्रान्तः। तत्कः पुनरेषः। अथ
वाकिंममैतेनत्वरितंगमिष्यामि। अरे२ ग्राम्याअपसरत२ किंभणतमुहूर्तंतिष्ठचक्रपरिवर्तनंदेहीति। अरे२ राजश्यालसंस्थानस्याहंशूरः चक्रपरिवर्तितंदास्यामि। अथवा
एषएकाकीतपस्वीतदेवंकरोमि। एतत्प्रवहणंआर्यचारुदत्तस्यवृक्षवाटिकापक्षद्वारकेस्थापयामि। एषोस्मिआगतः५४। आर्येनेमिशब्दइवश्रूयतेतदागतःप्रवहणः५५
चेटिगच्छत्वरयतिमेहृदयंतदादिशापक्षद्वारं५६। एतु२ आर्या५७। चेटिविश्रमतुत्वं५८। यदार्याज्ञापयति५९। किंनेदंस्फुरतिदक्षिणंलोचनं। अथवाचारुदत्तस्यैवदर्शनंनिमित्तमि
तंप्रसंज्ञयिष्यति६०। अपसारितामयाशाकटाः तद्यावद्गच्छामि। भारवत्प्रवहणं अथवाचक्रपरिवृत्त्यापरिश्रान्तस्यसंभारंप्रवहणंप्रतिभासते। भवतुगमिष्यामि यातगोणा
भायात६१। अरेरेदौवारिका अप्रमत्ताः स्वेषु२ गुल्मस्थानेषुभवत। एषोद्यगोपालदारकोगुप्तिंभंक्त्वागुप्तिपालकंव्यापाद्यबंधनंभित्वापरिभ्रष्टः अपक्रामति। तद्गृह्णी
त२५२। महान्कार्यसंभ्रमउत्पन्नः तत्त्वरितं२ गमिष्यामि५३। यातगोणाभायात५४ आश्चर्यंआनीतंमयायानास्तरणं। रदनिकेनिवेदयआर्यायैवसज्जीभूतंनायेआस्थि
तंसज्जंप्रवहणंअधिरुह्यपुष्पकरंडकजीर्णोद्यानंगच्छत्वार्या५५। कथंनूपुरशब्दः तदागतार्या। आर्येइमौनासिकारज्जुकड्ढकौबलीवर्दौतत्पृष्ठतएवारोहत्वार्या।
५६। पादोत्कालनचालितानांनूपुराणांविश्रान्तःशब्दः भाराक्रान्तंचप्रवहणंतद्यातर्कयामिसाम्प्रतंआर्ययारूढयाभवितव्यंतद्गच्छामि यातगोणायात५७। अरेरेवीरज
यजयमानचंदनकसमंव्रजतिनरपतिहृदयंचबंधनंचापि। अरेपुरस्तात्प्रतोलीद्वारेतिष्ठत्वमपिपश्चिमेत्वमपिदक्षिणेत्वमप्युत्तरे। योविरलप्राकारखंडः एतमधि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भा.घा. रुद्धचंदनेन समं गत्वा अवलोकयामि। एहि चंदनक एहि इतस्तावत् ५८। अरे वीरक निजविमाल्यभीमांगदद्दंडकालदंडशूरप्रमुखाः। आगच्छत विश्वस्ताः वारितं यात्रं लघु कुरुत।
।३२।। लक्ष्मीर्येन नराज्ञः प्रभवति स्कंधांतरं गंतुं। अपि च। उद्यानेषु सभासु च मार्गेन नगर्यां आपणे घोषे। तं तं अन्वेषयत तत्र शंकां का... रे रे ... रक किं ... भासि
तावद्विश्रब्धं। शिलाच्चबंधनकं कः सगोपालदारकं हरति। कस्याष्टमो दिनकरः कस्य चतुर्थश्च वर्तते चंद्रः। षष्ठश्च भार्गवग्रहो भूमिसुतः ... भणकस्य जन्मषष्ठे
जीवो नवमस्तथैव सूरसुतः। जीवति चंदनके कः सगोपालदारकं हरति ६०। हे भट चंदनक अपहरति कोऽपि वारितं चंदनकस्यापादितपहृदयेण। यथा... ... रेगो
पालदारकः खंडितः पलायित इत्यर्थः ६१। यात गोणायात ६२। अरे रे पनूयर अपवारितं प्रवहणं व्रजति मध्येन राजमार्गस्य। एतत्तावद्विचारय कस्य कुत्र प्रेषितं प्रवहणं ६३। अ
रे प्रवहणवाहक मा तावदेतत् प्रवहणं वाहय कस्य केनेत्तमेतत्प्रवहणं को वा इह आरूढः कुत्र वा व्रजति ६४। एतत्खलु प्रवहणं आर्यचारुदत्तस्य... इह आर्या व... तसेना आरूढा प्रस्थानं
पुष्पकरंडकं जीर्णोद्यानं क्रीडितुं चारुदत्तस्य निर्याति ६५। एष प्रवहणवाहको भणति आर्यचारुदत्तस्य प्रवहणं वसंतसेना आरूढा पुष्पकरंडकं जीर्णोद्यानं नीयते इति ६६। ग
च्छतु ६७। अनवलोकित एव ६८। अथ किं ६९। कस्य प्रत्ययेन ७०। आर्यचारुदत्तस्य ७१। कः आर्यचारुदत्तः का वा वसंतसेना येनानवलोकितं व्रजति ७२। अरे आर्यचारुदत्तं
ना. न जानासि न वा वसंतसेनां। यदि आर्यचारुदत्तं वसंतसेनां वा न जानासि तदा गगने ज्योत्स्नासहितं चंद्रमपि त्वं न जानासि। । कस्तं गुणारविंदं शीलमृगांकं जनो न जानाति। ...
पण्णदुःखमोक्षं चतुःसागरसारं रत्नं। द्वावेव पूजनीयौ इह नगर्यां तिलकभूतौ च। आर्यवसंतसेना धर्मनिधिश्चारुदत्तश्च ७३। जानामि चारुदत्तं वसंतसेनां च सुष्ठु जानामि
प्राप्ते च राजकार्ये पितरमपि अहं न जानामि ७४। त्वं चिंतापरः सेनापती राज्ञः प्रत्ययितः एतौ धारितौ मया बलीवर्दौ अवलोकय। त्वमपि राज्ञः प्रत्ययितो बलपतिः ...
स्मालमपि अवलोकय ७६। मयावलोकितं त्वयावलोकितं भवति ७७। त्वयावलोकितं तदा राजपालकेनावलोकितं ७८। अरे उन्नामय धुरं ७९। कथं आर्यको गोपालदा
रकः श्येनवित्रासित इव पक्षी शाकुनिकस्य हस्ते निपतितः। एष जनापराधः शरणागतः आर्यचारुदत्तस्य प्रवहणं आरूढः प्राणप्रदस्य मे आर्यशर्विलकस्य मित्रं अन्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

राजनियोगः तत्किमिदानीमप्रयुक्तमनुष्ठातुं। अथवायद्भवतुतद्भवतुप्रथममेवाभयंदत्तं।८०। भीताभयप्रदानंददतः परोपकाररसिकस्य। यदिभवतिभवतुनाशस्तथापिखलुलोकेगुणएव।
दृष्टआर्यः आर्यावसंतसेनातदेषाभणतियुक्तंनेदंसदृशंनेदंयदहमार्यचारुदत्तमभिसर्तुंगच्छंतीराजमार्गेपरिभूता।८१। चंदनकअत्रमहान्संशयः समुत्पन्नः।८२। कथंतेसंशयः।८३।
संभ्रमघर्घरकंठस्त्वंजातोसियत्त्वयाभणितं। दृष्टोमयाखल्वार्यः पुनरार्यावसंतसेनेति। अत्रमेअप्रत्ययः।८४। अरेकः अप्रत्ययस्तववयंदाक्षिणात्याअव्यक्तभाषिणः खसखत्तीति
कुलदेशोपहितानिम्लेच्छजातिनामानीतिबोध्यांमंत्रयामो भाषामहे। दृष्टोदृष्टावाआर्योवाआर्यावा।८५। ननुअहमपिप्रलोकयामि। राजाज्ञाएषा। अहंराज्ञःप्रत्ययितः।८६। तत्किमहमप्रत्य
यितःसंवृत्तः।८७। ननुस्वामिनियोगः।८८। आर्यगोपालदारकआर्यचारुदत्तस्यप्रवहणमधिरुह्यअपक्रामतीतियदिकथ्यतेततःआर्यचारुदत्तोराज्ञाशास्यते तत्कोत्रउपायः कर्णाटक
कलहप्रयोगंकरोमि। अरेवीरकमयाचंदनकेनप्रलोकितंपुनरपित्वंप्रलोकयसिकस्त्वं।८९। अरेत्वमपिकः।९०। पूज्यमानोमान्यमानस्त्वमात्मनोजातिमनुस्मरसि।९१। अरेकाममम जा
तिः।९२। कोभणतु।९३। भणतुअथवानभणतु।९४। जानन्नपिखलुजातिंतवभणामिशीलविभवेन। तिष्ठतुममैवमनसिकिंचकपित्थेनभग्नेन।९५। ननुभणतु।९६। किंनेदं।९७। शीर्णभ्र
गालकहस्तःपुरुषाणांकुक्कुग्रंथिसंस्थापनः। कर्तरीव्यापृतहस्तस्त्वमपिसेनापतिर्जातः।९८। अरेचंदनकत्वमपिमान्यमानआत्मनः कृतांजातिंनस्मरसि।९९। अरेकाममचंदनकस्य
चंद्रविशुद्धस्यजातिः।१००। कोभणतु।१। भणतु।२। अरेकिंनेदं।३। अरेशृणु।४। जातिस्तवविशुद्धामातामेरीपितापितिपटहः। दुर्मुखकरटकभ्रातात्वमपिसेनापतिर्जातः।५। अहं
चंदनकश्चर्मकारकः तदाप्रलोकयप्रवहणं।६। अरेप्रवहणवाहकपरिवर्तयप्रवहणंप्रलोकयिष्यामि।७। अरेअहंत्वयाविश्रब्धोराजाज्ञप्तिंकुर्वन्सह[illegible]केशेषुगृहीत्वापादेनता
डितः तच्छृणुरेअधिकरणमध्येयदितेचतुरंगंनकुर्वन्तयामितदानभवामिवीरकः।८। अरेराजकुलंअधिकरणंवाव्रज। किंत्वयाशुनकसदृशेन।९। गच्छ प्रवहणवाहक गच्छ यदि
कोपिपृच्छतितदाभणचंदनकवीरकाभ्यामवलोकितंप्रवहणंव्रजति। आर्येवसंतसेनेइदंचाभिज्ञानंददामि।१०। आर्ये। अत्रमयाविज्ञप्ताप्रत्यायितासि…कमपिस्मरसि। ननु
भणामिएषलुब्धस्नेहस्यरसेनसुवदामः।११। अप्ययंतवदातुरुरोविहुमुर्बलारविश्वस्तचंद्रस्य। हलाहानुपक्षंशुंभनिशुंभोयथादेवी।१२। अरेनिष्क्रामतोममप्रियवयस्यः श

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८ भा० छा०

॥१४॥

विलकः छन्नत एवानुलग्नो गतः। भवतु प्रधानदंडधारको वीरको राजप्रत्ययकारको विरोधितः। तद्यावदहमपि पुत्रभ्रातृपरिवृत एतमेवानुगच्छामि।१३। इति षष्ठोंकः। अथ सप्तम
भोः पश्य २ पुष्पकरंडकजीर्णोद्यानस्य सश्रीकतां।१। भोः इदमसंस्काररमणीयं शिलातलमुपविश्यानुभवान्।२। भणितोसि यावद्वर्धमानकः वसंतसेनां गृहीत्वा लघु२ आगच्छति।
यात गोणायात।४। इदं तदुद्यानं यावदुपसर्पामि आर्यमैत्रेय।५। प्रियं ते निवेदयामि वर्धमानको मंत्रयति आगतया वसंतसेनया भवितव्यं।६। हीं हीं पुत्र किं चिरायितोसि
आर्यमैत्रेय माकुप्य यानास्तरणं विस्मृतमिति कृत्वा गतागतं कुर्वन् चिरायितोस्मि।८। किं निगडेनास्याः पादौ बद्धौ येन स्वयं नावतरति। न वसंतसेना ... ।९। यत्
यैराज्ञापयति। आर्य अपनीतानि निगडानि।१०। संगडत्सु निगडेषु एषोपि मुक्तः। सांप्रतं वयं प्रतिष्यामः।११। इति सप्तमोंकः। अथाष्टमः। हेअज्ञा कुरुध्वं धर्मसंचयं नित्यं
जागृत ध्यानपटहेन। विषमाः इंद्रियचोरा हरंति चिरसंचितधर्मं। पंचेंद्रियाणि येन मारितानि अविद्यां च मारयित्वा गात्रं रक्षितं। अबलश्चाहं कारेम। ... वश्यं स पुनः स्वर्गं
हते। हे शिरोमुंडक मुंडमुंडितं चित्तं न मुंडितं किं मुंडितं। यस्य पुनश्चित्तं मुंडितं साधुः सुष्ठु तस्य शिरो मुंडितं।१। गृहीतं कषायमिदं चीवरं। यावदिदं गृहीत्वा राष्ट्रियालकस्य उद्याने
स्य पुष्करिण्यां प्रक्षाल्य लघु२ अवक्रमिष्यामि।२। तिष्ठ रे दुष्टश्रमणक तिष्ठ।३। भो आश्चर्यं एष राजश्यालकसंस्थानक आगतः। एकेन भिक्षुणा अपराधे कृते अन्यमपि यत्र य
पि पश्यति तत्र २ नासिकां विद्ध्वा अपवाहयति। तस्मात् कुत्र अशरणः शरणं गमिष्यामि। अथवा भट्टारक एव बुद्धो मे शरणं।४। तिष्ठ रे०। आपानकमध्यप्रविष्टस्येव रक्तमूलक
स्येव शीर्षं ते भंक्ष्यामि।५। स्वागतं प्रसीदतु उपासकः।६। विहन पश्य २ आक्रोशति मां।७। उपासक इति मां भणति किमहं नापितः।८। शृणु श्रमणक।९। त्वं धन्यस्त्वं पुण्यः।१०। धन्
पुण्य इति मां भणति किमहं श्रावकः कोष्ठको वा।११। तस्मात्कथमेष इहागतः।१२। इदं चीवरकं प्रक्षालयितुं।१३। अरे दुष्ट० एतन्मम भगिनीपतिना सर्वोद्यानानां प्रवरं पुष्पक
द्यानं दत्तं। यत्र तावच्छुनकाः शृगालाः पानीयं पिबंति। अहमपि प्रवरपुरुषो मनुष्यकः न स्नामि। तत्र त्वं पुष्करिण्यां पुराणकुल्माषयूषसवर्णानि दुर्गंधीनि चीव
णि प्रक्षालयसि। तत्त्वामेकप्रहारिकं करोमि।१४। कथं विद्वान् जानाति।१५। उपासक एवं अचिरप्रव्रजितोहं।१६। किमर्थं त्वं जातमात्र एव न प्रव्रजितः।१७। नमो बुद्धस्य।१८।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिष्ठ तावद्यावत्संप्रधारयामि ।१९। आत्मनो हृदयेन ।२०। पुत्रक हृदयस्य सहारक पुत्रक एष श्रमणकः अपि नाम किं गच्छतु किं तिष्ठतु स्वयं नापि गच्छतु नापि तिष्ठतु । संप्रधारितं मया हृद
येन सह हृदयेन तन्मम हृदयं भणति ।२१। मा पि गच्छतु मा पि तिष्ठतु मा पि उच्छ्वसितु मा पि निःश्वसितु इहैव झटिति निपतित्वा म्रियतां ।२२। नेमो बुद्धस्य शरणागतोऽस्मि ।२३। ननु समयेन ।२४। तथा
कर्दमं क्षिपतु यथा पानीयं पंकाविलं न भवति । अथवा पानीयं पुंजीकृत्य कर्दमं क्षिपतु ।२५। किं भणति ।२६। शृणु२ पुनरपि०।२७। सुष्ठु भावो भणति । वनकुसुमविचित्रिता बहुशो कु
सुमभरेण विनामिताश्च वृक्षाः द्रुमशिखरवरलतावलंबमाना यत्र सफलानीव वानरा लंबंते ।२९। एषोऽस्मि आसित इति । भाव अद्यापि तां वसंतसेनां स्मरामि दुर्जनवचनमिव हृ
दयान्नावतरति ।३०। भाव कापि विलासस्थावरचेटस्य भणितस्य प्रवहणं गृहीत्वा लघु२ आगच्छेति । अद्यापि नागच्छतीति । चिरमस्मि बुभुक्षितः । मध्याह्ने न शक्यते पादाभ्यां गंतुं ।
तस्मस्य२ नभोमध्यगतः सूरो दुष्प्रेक्ष्यः कुपितवानरसदृक्षः । भूमी दृढसंतप्ता हतपुत्रशतेव गांधारी ।३१। शिरसि मम निलीनो भावस्य सूर्यस्य पादः शकुनिखगविहंगा वृक्षशा
खासु लीनाः । नरपुरुषमनुष्या दीर्घमुष्णं श्वसंतो गृहशरणनिषण्णा आतपं निर्वहंति । भाव अद्यापि स चेटो नागच्छति । आत्मनो विनोदननिमित्तं किमपि गास्यामि । भा
व श्रुतं त्वया यन्मया गीतं ।३२। कथं गंधर्वो न भविष्यामि । हिंगूज्वला जीरकभद्रमुस्ता वचाया ग्रंथिः सगुडा शुंठिः एषा मया सेविता गंधयुक्ता कथं नाहं मधुरस्वर इति । भा
व पुनरपि तावद्गास्यामि । भाव२ श्रुतं०।३३। कथं० भवामि । ।हिंगूज्वलं दत्तमरीचचूर्णं व्याघारितं तैलघृतैः मिश्रं । भुक्तं मया पारभृतीयमांसं कथं० । भाव अद्यापि चेटो नागच्छ
ति ।३४। भीतः खल्वहं माध्याह्निकः सूर्यः मा इदानीं कुपितः राजश्यालसंस्थानको भविष्यति । तत्त्वरितं वहामि । यात०।३५। हा धिक्२ न खलु [illegible] स्वरसंयोगः किं
नेदं किं न खलु आर्यचारुदत्तेन वाहनपरिश्रमं परिहरता अन्यो मनुष्योऽन्यत्प्रवहणं प्रेषितं भविष्यति । स्फुरति दक्षिणं लोचनं वेपते मे हृदयं शून्या दिशः सर्वमेव
विसंष्ठुलं पश्यामि ।३६। आगतं प्रवहणं ।३७। किं न पश्यसि भाव: वृद्धसूकर इव घुरघुरायमाणं लक्ष्यते ।३८। पुत्रक स्थावरक चेट आगतोऽसि ।३९। अथ किं ।४०। प्रवहणमप्याग
तं ।४१। ० वृषभावप्यागतौ ।४३। ०४४। त्वमपि आगतः ।४५। भट्टारक अहमप्यागतः ।४६। तस्मात्प्रवेशय प्रवहणं ।४७। कतरेण मार्गेण ।४८। एतेनैव प्राकारखंडेन ।४९। भट्टारक वृष
भा म्रियंते प्रवहणमपि भज्यते अहमपि चेटो म्रिये ।५०। अरे राजश्यालकोऽहं वृषभा म्रियतां अपरं क्रेष्यामि प्रवहणं भग्नं अपरं कारयिष्यामि त्वं मृतोऽन्यः प्रवहणवाहको भवि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष्यति ।५१। सर्वमुपपन्नं भविष्यति अहमात्मनः कृतेन भविष्यामि ।५२। अरे सर्वमपि न श्रयतु प्राकारखंडेन प्रवेशय प्रवहणं ।५३। विसंजरे प्रवहण समं स्वामिना विषं ज । अन्यत्प्रवहणं भ
तुं भट्टारकं गत्वा निवेदयामि । कथं न भग्नं । भट्टारक एतदुपस्थितं प्रवहणं ।५४। ननु मुंडूलीज [illegible] त्वमपि न मत्तः ।५५। अथ किं ।५६। भाव [illegible] प्रवहणं पश्चा [illegible] ।५७। भाव
त्वमपि मे गुरुः प्रथमगुरुः प्रेक्षस्व सादरकः अभ्यंतरक इति । त्वं तावत्प्रवहणमग्रतोऽधिरोह ।५८। अथवा [illegible] प्रवहणं येन [illegible] धिरोहसि अहं प्रवहणस्वा
अग्रतः प्रवहणमधिरोहामि ।५९। यद्यप्यहमेवं भणामि तथापि तवैष आचारः अधिरोहेति प्रवहणकं भणितुं ।५९। [illegible] मधिरोहामि । [illegible] स्थावरकचेटे परिवर्तय प्रवह
णं ।६०। अधिरोहतु भ० ।६१। भाव अहं श्रिये प्रवहणाधिरूढा राक्षसी चोरो वा प्रतिवसति तद्यदि राक्षसी तदा उभावपि मुषितौ अथ चौरस्तदा उभावपि खादितौ ।६२। पु० जीवा [illegible] ।६३।
।६४। प्रवहणांतः स्त्री प्रतिवसति तदवलोकय ।६५। कथं मम नयनयो रायासकर एव राजश्यालः । तत्संशयितास्मि मंदभाग्या । एतदिदानीं मम मंदभागिन्या कुसुमरक्षेत्रपतित इव बी
जमुष्टिर्विष्फलमिहागमनं संवृत्तं । तत्किमत्र करिष्यामि ।६६। कातरः खल्वेष वृद्धचेटः प्रवहणं नावलोकयति । भाव आलोकय प्रवहणं ।६७। कथं स्वगालाउ [illegible] यंते । या
यसा व्रजंति तथा बद्धावः अस्मि [illegible] पश्यते दंतैः प्रेक्षते तावदहं पलायिष्ये ।६८। प्रवहणविपर्यासेनागता शरणागतास्मि ।६९। यदि राक्षसी प्रतिवसति तत्किं न त्वां मुष्णाति ।
अथवा चोरः तदा किं त्वं न भक्षितः ।७०। एवं कृते किं भवति ।७१। एवं भवतु स्थावरकचेटेन य प्रवहणं । अथवा तिष्ठ तिष्ठ । देवतानां ब्राह्मणानां चाग्रतः शरणेन गच्छामि । नहि
प्रवहणमधिरुह्य गच्छामि । येन दूरतो मां प्रेक्ष्य भणिष्यंति एष स राष्ट्रियश्यालो भट्टारको गच्छति ।७२। शांतं पापं प्रतिहतममंगलमिति ।७३। मां प्रबलपुरुष मनुष्यं बा
देवाक ।७४। तेनाहिं [illegible] स्त्रीः समासादिता तेस्मिन्काले मया रोषिता सांप्रतं पादयोः पतित्वा प्रसादयामि ।७५। एष पादयोः पतामि । हे मातः अंबिके शृणु मम विज्ञप्तिं । एष
पतामि चरणयोः विमलनेत्रे हस्तांजलिं दशनखैः [illegible] । यत्तन्मयापराद्धं मदनातुरेण तत्स्वामिनास्मि वरगात्रि तवास्मि दासः ।७६। अपेहि अनार्य मंत्रयसि ।७७। य
चुंबितं अंबिकामातृकाभिः गतिं न देवानामपि यत्लक्षणानां । तत्पातितं पादतलेन मुंडवने शृगालेन यथा स्तनांग । [illegible] ।७८। अरे स्थावरकचेट कुत्र त्वया एषा समासादिता ।७९।

।।१५।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क

भट्टकयामसृटेरूसेराजमार्गेतदाचारुदत्तस्यवृक्षवाटिकायांप्रवहणंस्थापयित्वातअवतीर्यस्रावञ्चक्रपरिवृत्तिंकरोमिनावदेषाप्रवहणविपर्यासेनेहारूढेतितर्कयामि।६०।क
थंप्रवहणविपर्ययेनागतानमामभिशीलितुंतदवतर२ममकृतात्प्रवहणात्।त्वंतदारेदसार्थवाहपुत्रकमभि.सारयसि।मदीयान्वक्षमान्वाहयसि।ततअवतर२गर्भदासि
०।६१।नमार्यचारुदत्तमभिसारयसीतियत्सत्यंअलंकृतास्मिअमुनावचनेनसांप्रतंचयत्तवतुतद्भवतु।६२।एताभ्यांतेदशनखोत्पलमंडनाभ्यांहस्ताभ्यांचाटुशतताडनलं
पटाभ्यां।कर्षामितववरतनुंनिजयानकालेनेशुवालिदयितामिवयथाजटायुः।६३।योसौममवचनावमानेनतदारोषाग्निःसंधुक्षितःअद्यएतस्याःपादप्रहारेणानेनप्रज्व
लितःतत्सांप्रतंमारयाम्येनां।भवतुएवंतावत्।यदीघंसितंबद्ध्वाविशालंप्रावारकंस्कन्धेतेयुक्तं।मांसंचखादितुंतथातुष्टिंकर्तुचुहूचुहू०।६४।ममाप्रियंकुरु।६५।अकार्यस्यगं
धोपिनास्तिराक्षसीकापिनास्ति।६६।मारयवसंतसेनां।६७।अहंतेउडुपंदास्यामि।अन्यच्चविविक्तेउद्यानेइहमारयंतंकस्त्वांप्रे[illegible]क्षिष्यते।६८।तेनहिपटांतरेवारितांकृत्वा
मारय।६९।अधर्मभीरुरेषवृद्धशृगालः।भवतुस्थावरकचेटमनुनयामि।पुत्र०सुवर्णकटकानिदास्यामि।१०।अहमपिपरिधास्यामि।११।सौवर्णंतेपीठकंकारयिष्यामि।१२।
अहमपिउपवेक्ष्यामि।१३।सर्वंतेउच्छिष्टंदास्यामि।१४।अहमपिखादिष्यामि।१५।सर्वचेटकानांमहत्तरकंकारयिष्यामि।१६।भट्टकोभविष्यामि।१७।तन्मन्यस्वममवचनं।१८।भट्ट
कसर्वंकरोमिवर्जयित्वाअकार्यं।१९।अकार्यं०।१।भणतुभट्टकः।१।एनांवसंतसेनांमारय।२।प्रसीदतुभट्टकः।इयंमयाअनार्येणआर्याप्रवहणपरिवर्तनेनानीता।३।अरेचेटत
वापिनप्रभवामि।४।प्रभवतिभट्टारकःशरीरस्यनचारित्रस्य।तत्प्रसीदतुभट्टकः।बिभेमिखल्वहं।५।त्वंचेटोममभट्टलाकस्माद्बिभेषि।६।भट्टा०परलोकात्।७।कःसपरलोकः।
भट्टकसुकृतदुष्कृतस्यपरिणामः।९।कीदृशःसुकृतस्यपरिणामः।१०।यादृशोभट्टकोबहुसुवर्णमंडितः।११।दुष्कृतस्यकीदृशः।१२।यादृशोहंपरपिंडभक्षकोभूतः।तदकार्यं
नकरिष्यामि।१३।अरेनमारयिष्यसि।१४।ताड्यतुभट्टकःमारयतुभ०अकार्यंनकरिष्यामि।येनास्मिगर्भदासोविनिर्मितोभागधेयदोषैः।अधिकंचनक्रीणिष्यामितेना
कार्यंपरिहरामि।१५।शरणागतास्मि।१६।अधर्मभीरुकोवृद्धशृगालःपरलोकभीरुरेषगर्भदासःअहंराष्ट्रियश्यालःकस्यबिभेमिवरपुरुषमनुष्यः।अरेगर्भदासचेटगच्छ

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1572
Dist. Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

।२०।३

त्वंअयिअपवारकेप्रविश्यविश्रान्ताएकान्तेतिष्ठ ।१८। यद्भर्ताआज्ञापयति । एतावानुमेविभवः ।१९। तिष्ठवसं० मारयिष्यामि ।१९। भावोभट्टकंमारयति । सर्वकालंमयापुष्टोमांसेनवध
तेनच । अद्यकार्येसमुत्पन्नेजातोमेवैरिकः कथं । भवतुलब्धोमयाउपायः । दृष्टोऽस्यश्रृगालेनक्षीरक्षालनसंज्ञा । नरेतंप्रेष्यवसंतसेनांमारयिष्यामि । एवंतावत् । भावयत्त्वंमयाभणि
तः तत्कथमहंवहत्तरैःपत्रपुटप्रमाणैः कुलेजातः अकार्यंकरोमि । एवमेतदंगीकारयितुंमयाप्रणितं । एषाप्रवातोलज्जतेनमामंगीकरोति । तद्ध्युः । स्थावरकचेटः मयाताडितः ग
तोपि । एषअपलाय्यगच्छति । तस्मात्त्वंगृहीत्वाआगच्छतुभावः ।२१। ननुभणामिशरणागतास्मि ।२२। एवंममहस्तेराधान्यासेनतिष्ठतु ।२३। सत्यं ।२४। भवतुमारयिष्यामि । अथवा कप
कापटिकएषब्राह्मणः वृद्धश्रृगालः कदापिअपवादितशरीरोगतात्रश्रृगालोत्पत्त्वाकपंकरोतितदेतस्यवंचनानिमित्तमेवंतावत्करिष्यामि । हेबालिहेबालेवसंतसेनेएहिएहि । सुव ।२५।
र्णंददामिप्रियंवदामिपतामिनवीर्येणसवेष्टनेन । तथापिमांनेच्छसिप्रुष्टहंति किंसेवकंकष्टमयामनुष्याः ।२६। कोत्रसंदेहः । अपिच । सहकारपादपंसेविलानपलाशपादपम
गीकरिष्यामि ।२७। दास्याःपुत्रि दरिद्रचारुदत्तकः सहकारपादपः दूलः अहंपुनःपलाशोप्रणितः किंशुकोपिनरुलः । एवंतेमत्संगालीदत्ती अद्यापितमेवचारुदत्तकंस्मरसि ।२८।
हृदयगतएवकिमितिनस्मर्यते ।२९। अद्यापितेहृदयगतंत्वांसममेवमोटयामि । दरिद्रसार्थवालकमनुष्यकामुकितिष्ठ ।३०। भण२ पुनरपिश्लाघनीयान्यक्षराणि ।३१। परित्राय
दास्याःपुत्रचारुदत्तकस्त्वां ।३२। परित्रायतेयदिमांप्रेक्षते ।३३। किंसन्नाक्रोवालिपुत्रोमहेंद्रोरंभापुत्रः कालनेमिःसुबंधुः रुद्रोराजाद्रोणपुत्रोजटायुश्चाणक्योवाधुंधुमारस्त्रि
शंकुः ।३४। अथवाएतेपितत्वांनरक्षंति । चाणक्येनयथासीतामारिताभारतेयुगे । एवंत्वांमोटयिष्यामिजटायुरिवद्रौपदीं ।३५। हामातः कुत्रासि । हाआर्यचारुदत्त । एषजनः अ
पूर्णमनोरथएवविपद्यते । तदूर्ध्वंमाक्रंदिष्यामि । अथवावसंतसेनाउर्ध्वमाक्रंदतीतिलज्जनीयंखल्वेतत् । नमआर्यचारुदत्तस्य ।३६। अद्यापिगर्भदासीतस्यैवपापस्यनाम
गृह्णाति । स्मरगर्भदासिस्मर ।३७। नमआर्य० ।३८। म्रियतांगर्भदासिम्रियतां ।३९। एतांदीपककरंडिकामविनयस्थावासस्त्रीलोकवलांरक्तां तस्यकिलागतस्यरमणेकालागतामागता ।
किंमेषसमुदाहरामिनिजकंखाहोः अस्त्वंनिश्वासेपिम्रियते इयंचसुमतासीतायथाभारते । इच्छंतंमांनेच्छसीतिगणिकारोषेणमेमारिता अन्येपुष्पकरंडकेइतिसह
षोनउत्त्रासिता । सेवार्जितकालकेममपितामातेवसाक्रोपरीयस्याः पश्यतिनेदृशंप्रवसितंपुत्रस्य अहर्त्तं ।४०। भवतुसांप्रतंवृद्धश्रृगालः आगमिष्यतीतितत्अपसृ स ॥१६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निष्क्रामि।४१। स्वागतं ते पुत्रकस्थावरक नवापि स्वागतं।४२।०।४३। कीदृशोन्यासः।४४। गता।४५। भावस्येव पृष्ठतः।४६। त्वं कृतमया स्त्रीगतः।४७। सा विरसिणयागता।४८। सा पितृत्तरया।४९।
पामि भावस्य शीर्षं आत्मनः कृताभ्यां पादाभ्यां। ।ततः संस्थापय हृदयं। एषा मया मारिता।५०। यदि मम कथनेन प्रत्ययसे तत्पश्य प्रथमं राष्ट्रियश्यालसंस्थानस्य शूरत्वं।५१। ही
ही उपरतो साधुः।५२। समाश्वसितु२ भावः अविचारितं प्रवहणमानयता एवं मया प्रथमं मारिता।५३। अरे वसंतसेनां स्वयमेव मारयित्वा मां दूषयित्वा कुत्र पलायसे सांप्रतमी
दृशो हं अनाथः प्राप्तः।५४। अर्थशतं ददामि सुवर्णं तिकहावणं ददामि सवेष्टिकं ते। एष दुःशब्दानां फलं अयो मे सामान्यको भवतु मनुष्यकाणां।५५। शान्तं पापं।५६। भाव प्रसीद२ इहि सर
स्यां प्रविश्य क्रीडावः।५७। मदीयपुष्प० नैव संतसेनां मारयित्वा कुत्र पलायसे एहि मम आवुत्तस्याग्रतो व्यवहारं देहि।५८। किं रे भीतोसि तद्गच्छ।५९। निभनं गच्छ अरे स्था० कीदृशं मया कृ
तं।६०। भट्टक महत्कार्यं कृतं।६१। अरे चेट किं भण सिध्यकार्यं कृतमिति। भवतु एवं तावत्। गृहाणेमं अलंकारं मया तावद्दत्तं। यावत्त्वां वेलायां अलंकरोमि तावती वेला त्वमात्मानमलं
कुरु।६२। भट्टक एव एतेन शोभंते किं मम एतैः।६३। तद्गच्छ एतान् वृषभान् गृहीत्वा मदीयायां प्रासादबालाग्रप्रतोलिकायां तिष्ठ यावदहमागच्छामि।६४। यद्भट्टक आज्ञापयति।६५। आस
परित्राणे भावो गतः। तद्दर्शनं चेटमपि प्रासा० लिकायां निगड पूरितं कृत्वा स्थापयिष्यामि। एवं मंत्रो रक्षितो भवति। तद्गच्छामि अथवा पश्यामि तावदेनां किमेषा मृता अथवा पुनरपि मा
रयिष्यामि। कथं सुमृता। भवतु एतेन प्रावारकेण प्रच्छादयाम्येनां। अथवा नामांकित एषः तत्कोप्यार्यपुरुषः प्रत्यभिज्ञास्यति। भवतु एतेन वातालीपुंजितेन शुष्कपर्णपुटे
न प्रच्छादयामि। भवतु एवं तावत् सांप्रतमधिकरणं गत्वा व्यवहारं लेखयामि। यथा अर्थस्य कारणाय सार्थवाहकेन चारुदत्तेन मदीयं पुष्पकरंडकं जीर्णोद्यानं प्रविश्य वसंत
सेना व्यापादितेति। चारुदत्तविनाशाय करोमि कपटं नवं। नगर्यां विशुद्धायां पशुघातमिव दारुणं। अविदमाद्रिके। येन येन गच्छामि मार्गेण तेनैव एष दुष्टश्रमणः कषायगृहीत कषा
योदकं चीवरं गृहीत्वा आगच्छति। एष मया नासिकां छित्वा वाहितः कृतवैरः कदापि मां प्रेक्ष्य एतेन मारितेति प्रकाशयिष्यति। तत्कथं गच्छामि। भवतु एतं अर्धपतितं प्राकार
खंडमुल्लंघ्य गच्छामि। एषोहं त्वरितत्वरितः लंकानगर्यां गगने गच्छन्निव भूम्यां पाताले हनूमच्छिखरे इव महेंद्रः।६६। प्रक्षालितमेतन्मया चीवरखंडं किं नु खलु गा रखा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यांशुष्कं करिष्यामि। इह वानरा विलुंपंति। किंनु खलु अस्यां धूली दोषो भवति तत्कुत्र प्रसार्य शुष्कं करिष्यामि। भवतु इह वाताली पुंजिते शुष्कपत्रसंचये प्रसारयिष्यामि। नमो बु
ध्याय। भवतु धर्माक्षराणि उदाहरामि। अथवा अलं ममैतेन स्वर्गेण यावत्तस्या वसंतसेनाया बुद्धोपासिकायाः प्रत्युपकारं न करोमि। यथा दशानां सुवर्णकानां कृते द्यूतकरा
भ्यां निष्क्रीतः ततः प्रभृति तया क्रीतमिवात्मानमवगच्छामि। किंनु खलु पर्णोदरे समुच्छ्वसिति। अथवा। वातातपेन तप्तानि चीवरतोयेनार्द्राणि पत्राणि। एते विस्ती पत्राः मन्ये प
क्षाविव स्फुरंति।६८। शुष्कालंकारभूषितः स्त्रीहस्तो निष्क्रामति। कथं द्वितीयोपि हस्तः। प्रत्यभिजानामीवैतं हस्तं। अथवा सत्यं स एव हस्तः येन ममाभयं दत्तं। भवतु पश्यामि। से
व बुद्धोपासिका।६९। कथमुदकं याचते। दूरे च दीर्घिका किमिदानीं मत्र करिष्यामि। भवतु एतच्चीवरं अस्या उपरि क्षालयिष्यामि।६९। आर्य कस्त्वं।७०। किं मां न स्मरति बुद्धोपासि
का दशसुवर्णनिष्क्रीतं।७१। स्मरामि न पुनर्यथा आर्यो भणति परमहमुपरतैव।७२। बुद्धोपासिके किं नेदं।७३। यत्सत्यं वेश्याभावस्य।७४। उत्तिष्ठतु उत्तिष्ठतु बुद्धोपासिका। एतां पादपस
मीपजातां लतामवलंब्य। एतस्मिन्विहारे मम धर्मभगिनी तिष्ठति तत्र समाश्वस्तमनाः भूत्वा उपासिका गेहं गमिष्यति। ततः शनैः शनैः गच्छतु बुद्धोपासिका। अपसरत आ
र्या अपसरत। एषा तरुणी स्त्री एष भिक्षुरिति शुद्धो मम एष धर्मः। हस्तसंयतमुखसंयतेंद्रियसंयतः स खलु मनुष्यः किं करोति तस्य राजकुलं परलोको हस्ते निश्चल इति।७६।
इत्यष्टमोंकः॥ अथ नवमांकः॥ आज्ञप्तोस्मि अधिकरणभोजकैः अरे शोधनक व्यवहारमंडपं गत्वा आसनानि सज्जीकुरु इति। तद्यावदधिकरणमंडपं सज्जितुं गच्छामि। इदम
धिकरणमंडपं एषोहं प्रविशामि। विविक्तं कारितं मयाधिकरणमंडपं विरचितान्यासनानि। तद्यावदाधिकरणिकानां निवेदयामि। कथमेष राष्ट्रियश्यालो दुर्जनमनुष्य
इत एवागच्छति। तद्दृष्टिपथं परिहृत्य गमिष्यामि।१। स्नातोहं सलिलजलैः पानीयैः उद्याने उपवनकानने निषण्णः। नारीभिः सह युवतीभिः स्त्रीभिर्गंधर्वैः सुविहितैरंगकैः क्ष
णेन ग्रंथिः क्षणं जूटकोमे क्षणेन मे कुंतलकुंडलावा। क्षणेन मुक्ताः क्षणमूर्ध्वचूडः चित्रविचित्रः अहं राजश्यालः। अपि च। विषग्रंथिगर्भप्रविष्टेनेव कीटकेनांतरं मार्ग
माणेन प्राप्तं मया महदंतरं तत्कस्येदं कृपणचेष्टितं पातयिष्यामि। आं स्मृतं दरिद्रचारुदत्तस्य संभाव्यते। भवतु अधिकरणमंडपं गत्वा अग्रतो व्यवहारं लेखयिष्यामि। यथा
चारुदत्तेन वसंतसेना मोचयित्वा मारिता। तद्यावदधिकरणमंडपमेव गच्छामि। एतत्तदधिकरणमंडपं अत्र प्रविशामि। कथमासनानि स्थापितानि तिष्ठंति तावदागच्छंतु अधिकरण ॥३७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मि म२

भोजकाः एतस्मिन्दूर्वाचत्वरे मुहूर्तमुपविश्य प्रतिपालयिष्यामः ।२। एते अधिकरणिका आगच्छंति यावदुपसर्पामि ।३। आज्ञापयत्वार्यः ।४। आर्यस्यापि नाम गुणेहोष इति उच्यते यद्येवं
तदा चन्द्रलोके पि अंधकार इत्युच्यते ।५। एतु २ अधिकरणभोजक एतु ।६। एतदधिकरणमंडपं तत्प्रविश्यां त्वधिकरणभोजकाः ।७। यदार्य आज्ञापयति । आर्या अधिकरणिका भणंति
क इह कार्यार्थीति ।८। उपस्थिता अधिकरणिकाः । अहं वरपुरुषमनुष्यः वासुदेवः राष्ट्रियस्यालः राजश्यालः कार्यार्थी ।९। हंत प्रथममेव राजश्यालः कार्यार्थी भवतु आर्य मुहूर्तं तिष्ठ
तावदधिकरणिकानां निवेदयामि । आर्या एष खलु राष्ट्रियश्यालः कार्यार्थी व्यवहारमुपस्थितः ।१०। यदार्य आज्ञापयति ।११। आर्य अधिकरणिका भणंति अद्य गच्छ न दृश्यते तव व्य
वहारः ।१२। किं न दृश्यते मम व्यवहारः यदि न दृश्यते तदा आवुत्तं राजानं पालकं भगिनीपतिं विज्ञाप्य भगिनीं मातरं च विज्ञाप्य एतमाधिकरणिकं दूरीकृत्यान्यमाधिकरणिकमत्र स्था
पयिष्यामि ।१३। आर्य राष्ट्रियश्याल मुहूर्तं तिष्ठ तावत् आधिकरणिकानां निवेदयामि एष राष्ट्रियश्यालः कुपितो भणति ।१४। आर्य आधिकरणिका भणंति आगच्छ ।१५। प्रथमं
भणंति न दृश्यते सांप्रतं दृश्यते इति तत्तु नाम भीत भीता अधिकरणभोजकाः । यावदहं भणिष्यामि ता वत्सर्येष्यंते । भवतु प्रविशामि । सुसुखं अस्माकं युष्माकमपि सुखं ददामि
न ददामि च ।१६। आं आसीयामि मे वा स्वसीयत्र मस्तं रोचते तत्रोपविशामि । एषउपविशामि । नन्वत्रोपविशामि । एष० ।१७।० ।१८। कर्णे कार्यं कथयिष्यामि । एतावद्दत्स्यके मल्लकैस्य प्रमाणं
कुले अहं जातः । राजश्वशुरो मम पिता राजा तातस्य भवति जामाता राजश्यालो हं मम अपि भगिनीपती राजा ।१९। एवं भणामि अपरस्य स्वापि न च मे किमपि करिष्यति । ततस्तेन
भगिनीपतिना परितुष्टेन मे क्रीडितुं रक्षितुं सर्वोद्यानानां प्रवरं पुष्पकरंडकजीर्णोद्यानं दत्तं तत्र च प्रेक्षितुं अनुदिवसं शुष्कं कारयितुं शोधयितुं पुष्टं कारयितुं लूनं कारयितुं ग
च्छामि । दैवयोगेन पश्यामि न पश्यामि वा स्त्रीशरीरं निपतितं ।२०। अधिकरणभोजकाः किमिति न जानामि तां तादृशीं नगरमंडनं कांचनरत्नभूषणां । केनापि कुपुत्रेण अ
र्थकल्पवर्तस्य कारणात् शून्यं पुष्पकरंडकजीर्णोद्यानं प्रविश्य बाहुपाशबलात्कारेण वसंतसेना मारिता न मया ।२१। यदार्य आज्ञापयति । आर्य लिखितं ।२२। विस्मये ।
पराकुर्वाणेन वयाय समपिंडरकेणाद्य मया आत्मा एव निर्निर्घोषितः । भवतु एवं तावत् । अहो अधिकरणभोजका न नु भणामि मया एव दृष्टा किं कोलाहलं कुरुत ।२३। हं हेन्तनं मोघ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

६४

भा॰ घा॰ स्थानयात्रीवालिकयाभिः सुवर्णकेरामरणस्थानेस्तकयामि।२४। युज्यतेइव।२५। दिष्ट्यास्मसुज्जीवितोस्मि।२६। भोकमेषव्यवहारमवलंबते।२७। कीदृशो।२८। तस्मादसंतसेना
मातरमवलंबतेव्यवहारः।२९। एतु२ आर्या।३०। गतामेदारिकामित्रगृहंआत्मनोयौवनमनुभवितुं एषपुनर्दीर्घायुर्भणाति आगच्छ आधिकरणिकआह्वयति नमोहपरमि
।१२॥ वात्मानमवगच्छामि हृदयंमेप्रकंपते। आदिशामत्थंअधिकरणमंडपस्यमार्गं।३१। एतु२।३२। एषअधिकरणमंडपः अत्रप्रविशत्वार्या।३३। सुखंयुष्माकंकथयतुभाव
।३४।४ मिश्राणां। आगतासिदृल्लकुदृनि आगतासि।३५।०।स्रीमित्रगृहं।३६। अतिलज्जनीयंखल्विदं जनस्यघनीयोऽयमर्थः नपुनराधिकरणिकस्य।३८। व्यवहारः पृच्छतिनास्तिदोषः
कथय।३९। कथंव्यवहारोयद्येवंतदाशृण्वंतुआर्यमिश्राः। सखलुसार्थवाहविनयदत्तस्यनप्तासागरदत्तस्यतनयः सुगृहीतनामधेयः आर्यचा[illegible]रुदत्तोनामश्रेष्ठिच
त्वरेप्रतिवसति तत्रमेदारिकायौवनसुखमनुभवति।४०। श्रुतमार्यैः। लिख्यंतामेतान्यक्षराणि चारुदत्तेनसहममविवादः।४१। चारुदत्तोमित्रमितिनास्तिदोषः।४२। एवमिव
यदार्यआज्ञापयति। एतु२ आर्यः।४४।०।४५।०।४६।० अधिकरणमंडपंप्रविशत्वार्यः।४७। इदमासनमत्रोपविशत्वार्यः।४८। आगतोसिरेस्त्रीघातकआगतोसि। अहोन्या
यः व्यवहारः अहोधर्मोव्यवहारः यदेतस्यस्त्रीघातकस्यआसनंदीयते सगर्वोसिखलुननुदीयतां।४९। तातचिरंमेजीव। अयंसचारुदत्तः सुनिक्षिप्तंखलुदारिक
यायौवनं।५०। लज्जयाअथवाभीरुतयावा चारित्रमलीकंनिगूहितंस्वयंस्त्रीमारयित्वा अर्थकारणायनिगूहतिनतेमहकः।५१। आर्यचारुदत्तस्यण अलंकलंय
व्यवहारः खल्वेषः।५२। अरेमयासहव्यवहारः।५३। अरेस्त्रीघातकतांताहृत्वा रत्नलक्षणांवसंतसेनांमारयित्वासांप्रतंकपटकापटिकोधूर्तत्वान्निगूहसि।५४। कथंग
ताकदागतागच्छंतीवाकेनअनुगता।५५। आर्यकथय।५६। मदीयंपुष्पकरंडकजीर्णोद्यानंप्रविश्य अर्थनिमित्तंबाहुपाशबलात्कारेणमारिता। अयेसांप्रतंवदसिगृ
हंगतेति। ।किंपक्षपातेनव्यवहारोदृश्यतां।५७। किंप॰ दृश्यते।५८। हताशअयइदानींन्यासीकृतंसुवर्णभांडंरात्रौचौरेरपहृतमितितस्यकारणात्खलुःसमुद्रसारभूतां
रत्नावलींददातिसइदानीमर्थकल्यवर्तस्यकारणात् इदमकार्यंकरोति। हाजातएहिमेपुत्रीति।५९। ।पादप्रहारपरिभवविमाननाबद्धगुरुकवैरस्य अनुशोच
मइयंकथमपिरात्रिः प्रभातामे। तद्यावदधिकरणमंडपमुपसर्पामि। श्रुणुतमार्यमिश्राणां।६०। हीविस्मये। बंधनच्छेदनसंभ्रमआर्यकमन्वेषयन अपवारितप्रवहणं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

व्रजतीति विचारं कुर्वन् अन्वेषयन् अरे त्वयापि आलोकितं मयाप्यालोकितव्यमिति क्षणं त्वेव चंदनमहत्तरकेण पादेन ताडितोऽस्मि। एतत्कृत्वा आर्यमिश्राः प्रमाणं।६१। अ
स्य चारुदत्तस्य वसंतसेनाआरूढा पुष्पकरंडकजीर्णोद्यानं क्रीडितुं नीयते इति प्रवहणवाहकेन कथितं।६२। पुनरपि श्रुतमार्यैः।६३। यदार्य आज्ञापयति। गतोऽस्मि तत्र दृष्टं च म
या स्त्रीकलेवरं श्वापदैर्विलुप्तं।६४। कथं त्वया ज्ञातं स्त्रीकलेवरमिति।६५। सावशेषैः केशहस्तपाणिपादैरुपलक्षितं।६६। हंहो अधिकरणभोजकाः किं स्वयं पक्षपातेन व्यवहा
रं पश्यत येनाद्यापि एष हतनामा चारुदत्त आसने धार्यते।६७। अनेन मयाकृतं पापं अन्यस्य मस्तके नियतितं तत्र यत्र चारुदत्त उपविशति तत्राहं उपविशामि। चारुदत्त पृच्छ्यत् २
मां तदृण २ मया मारितेति।६८। प्रेषितोऽस्मि आर्यचारुदत्तेन वसंतसेनासकाशं तत्र अलंकरणानि गृहीत्वा यया आर्यमैत्रेयो वसंतसेनायाः वत्सो रोहसेनः अलंकारेणालंकृत्य ज
ननीसकाशं प्रेषितः अस्याभरणं दातव्यं न पुनर्गृहीतव्यं तत्समर्पयेति। यावत्वसंतसेनासकाशमेव गच्छामि। कथं भाव रेभिलः। भोभाव रेभिल किं निमित्तं समुद्विग्न इव लक्ष्य
से। किं भणसि प्रियवयस्य चारुदत्तः अधिकरणमंडपं शब्दायत इति। तत्र खलु अल्पेन कार्येण भवितव्यं। तस्माद्वसंतसेनासकाशं गमिष्यामि। अधिकरणमंडपं ता
वद्गमिष्यामि। अयमधिकरणमंडपः तद्यावत्प्रविशामि। सुखं अधिकरणभोजकानां कुत्र मम प्रियवयस्यः।६९। वयस्य स्वस्ति ते।७०। अपि स्वस्ति भवते।७१। भो वयस्य किं नि
मित्तमुद्विग्नः २ लक्ष्यसे कुतो वा आहूतः।७२। कथमेवं भणति।७३। एवं किमर्थं न भण्यते गृहं गतेति।७४। भो २ आर्याः येन तावत्पुरस्थापनविहारारामदेवालयतडागकूपयूपै
रलंकृता नगरी उज्जयिनी सः अनीदृशः अर्थकल्पवर्तकारणात् इदृशमकार्यमनुतिष्ठतीति। अरेरे कुलटापुत्र राजश्यालक संस्थानक दुःशंकन कृतजनदोषकांड ब्रह्कुसुव
र्णमंडितमर्कट भण २ मम अग्रतः यदिदानीं मम प्रियवयस्यः कुसुमितां माधवीलतामप्याकृष्य कुसुमावचयं न करोति आकृष्टतया पल्लवच्छेदो भवतीति स कथमीदृशम
कार्यमुभयलोकविरुद्धं करोतीति। तिष्ठ रे कुट्टिनीपुत्र यावदेतेन तव हृदयकुटिलेन दंडकाष्ठेन मस्तकं ते शतखंडं करोमि।७५। शृण्वंतु २ आर्यमिश्राः चारुदत्तेन सह
मम विवादे व्यवहारे वा किमर्थमेष काकपदशीर्षमस्तकः दुष्टबटुकः मम शिरः शतखंडं करोति। मातावत्स रे दास्याः पुत्र दुष्टबटुक।७६। पश्यंतु २ आर्याः एते खलु तस्याः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तपस्विन्याः अलंकाराः। अस्य अर्थकल्यवर्तस्य कारणाय एषा मारिता व्यापादिता च ।८८। सोः किमर्थं स्फुलार्थो न निवेद्यते ।८९। आः वहितातावदार्या इदं सुवर्णभांडं अवलोकयतु गरे
वेदनवेति ।९०। सहसा रापथ२ न पुनः सः।९१। वृथकुट्टिनि अक्षिभ्यां मात्रिनं वाचा मूकितं ।९२। हताश अपेहि ।९३। अप्रमत्तं कथय स एव रायनवेति ।९४। आर्य शिल्पिकुशलतया अव
बभाति दृष्टिं न पुनः सः।९५। ननु भणामि न खलु अन्यतः अथवा करापि शिल्पिना घटितो भवेत् ।९६। आर्य चारुदत्तीयान्येतानि ।९७। नहाकस्य ।९८। कथमेतानि तस्या वियोगं
गतानि ।९९। आर्यचारुदत्त अत्र सत्यं वक्तव्यं। पथ्य२। सत्येन सुखं खलु लभ्यते सत्यालापेन भवति पातकं। सत्यमिति द्वे अक्षरे मा सत्यमलीकेन गूहय ।८१। उद्यानं प्रवेश्य अ
थ मं मारयसि कपटकार्यं टिकलया सांप्रतं निगूहसि ।८७। व्यापादिता अरे त्वमपि भणमया व्यापादितेति ।८९। शृणुत२ भट्टारकाः एतेन मारिता एतेनैव संशये छिन्ने एतस्य
दरिद्रचारुदत्तस्य शरीरे दंडो धार्यतां ।९२। प्रसीदंतु२ आर्यमिश्राः यस्ताव चौरैरपहृतस्य। नहाय दिव्यापादिता मम गृहे दारिका व्यापादिता जीवतु मे दीर्घायुः। अन्यच्च। अर्थि
प्रसर्थिनो व्यवहारः न च अहमर्थिनी तन्मुंचत एनं ।९३। अपेहि गर्भदासि गच्छ किं तवैतेन ।९४। हा तात हा पुत्रक ।९५। छलं मयैतस्यात्मनः सहस्रं सा प्रतं गच्छामीति ।९६। यद्दायेश्रा
वयति। आर्या गतो स्मिन् राजा पालको भणति येन अर्थकल्यवर्तस्य कारणात् वसंतसेना व्यापादिता तं तत्रैवाभरणानि गले बध्वा डिंडिमं ताडयित्वा दक्षिणश्मशानं
नीत्वा शूले भंजत। इतिय: कोप्यपर ईदृशं कार्यं अनुतिष्ठति। स एतेन निकार दंडेन शास्यते ।९७। मूले छिन्ने कुतः पादपस्य पालनं। ।भो वयस्य अहं ते प्रियवयस्यो
ह त्वालयाविरहितान् प्राणान् धारयामि ।९८। एवं युज्यते ।९९। इत आगच्छतु आर्यः ।१००। नवमोंकः। अथ दशमः। तत् किं न कलयत कारणं नव वधबंधनगणे निपुणाः। अचि
रेण शीर्षच्छेदन शूलारोपेषु कुशला वयं। अपसरत आर्या अ० ।१। एष आर्यचारुदत्तः दत्तकरवीरदामा गृहीतः आवाभ्यां वध्यपुरुषाभ्यां दीप इव मंदस्नेहकः स्तोकं२ क्ष
यं याति ।१। अपसरत आर्या० । किं पश्यत छिद्यमानं सत्पुरुषं कालपरशुधाराभिः। सुजन[illegible]शकुनाधिवासं सज्जनपुरुषद्रुममेतं। आगच्छ रे चारुदत्त आ० ।२। अपरत्न०।
इंदः प्रवाह्यमाणो गो प्रसवः संक्रमश्च ताराणां। सुपुरुषप्राणविपत्तिश्चत्वार इमे न द्रष्टव्याः ।३। अरे आहीं ताव अमुष्य२। नगरीप्रधानभूते वध्यमाने कृतांतान्नूया। किं रोदि ।।३९।।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रिमंतरीक्षंअथवाअनभ्रंपततिवज्रं।४।अरेगोहा।नचरोदितिअंतरीक्षंनैवअनभ्रंपततिवज्रं।महिलासमूहमेघेनिपततिनयनांबुधाराभिः।अपिच।वध्येनीयमानेज
नस्यसर्वस्यरुदतः।नयनसलिलसिक्तोरथ्यातोनउन्नमतिरेणुः।५।आगघरेचारुदत्तआगघइदंघोषणास्थानं।आहनडिंडिमंघोषयतघोषणं।६।शृणुतआर्याःशृणुत
एषसार्थवाहविनयदत्तस्यनप्तासागरदत्तस्यपुत्रकःआर्यचारुदत्तोनाम।एतेनकिलाकार्यकारिणागणिकावसंतसेनाअर्थकल्यवर्तस्यकारणात्शून्यंपुष्पकरंडकजीर्णो
द्यानंप्रविश्यबाहुपाशबलात्कारेणमारितेति।एतत्सलोप्त्रंगृहीतंस्वयंचप्रतिपन्नः।ततराज्ञापालकेनवयमाज्ञप्ताएतंमारयितुं।यद्यपरईदृशमुभयलोकविरुद्धंअकार्यंक
रोति।तमपिराजापालकएवमेवशास्ति।७।अपसरतआर्याअपसरत।एषगुणरत्ननिधिःसज्जनदुःखानामुत्तरणसेतुः।असुवर्णमंडनकंअपनीयतेअद्यनगरीतः।अन्य
च्च।सर्वःखलुभवतिलोकेलोकःसुखसंस्थितानांचिंतायुक्तः।विनिपतितानांनराणांप्रियकारीदुर्लभोभवति।८।अपसारणंकृतंविविक्तोराजमार्गः।तदानयतैनंदत्तव
ध्यचिन्हं।हातातहाप्रियवयस्य।१०।किमस्माकंहस्तात्सनियहंकरोषि।११।एवंक्रियतां।१२।हातातहापितः।१३।हेप्रभुराजनाःक्षणमंतरंदत्तएषआर्यचारुदत्तःपुत्रमुखंप
श्यतु।आर्यइतआगच्छरेदारकआगच्छ।१४।त्वरतां२भद्रमुखाःपितातेमारयितुंनीयते।१५।हापितःहातात।१६।हाप्रियवयस्यकुत्रमयात्वंद्रष्टव्यः।१७।आगच्छ।१८।अरेआर्य
चारुदत्तंनिरूपपरेननाम्नाआलपसि।अरेपश्य।अभ्युदयेअवसानेतथाचरात्रिंदिवंअहतमार्गा।उद्दामेवकिशोरीनियतिःखलुपरीक्षितुंयाति।अन्यच्च।शुष्का
व्यपदेशाः।किमस्मत्प्रणमितमस्तकेनकर्तव्यं।राहुगृहीतोपिचचंद्रोनवंदनीयोजनपदस्य।१९।अरेरेचांडालाः।कुत्रममपितरंनयत।२०।दारक।नखलुवयंचांडालाश्चां
डालकुलेजातपूर्वाः।येऽभिभवंतिसाधुंतेपापास्तेचचांडालाः।२१।तत्कथंमारयतपितरं।२२।हेदीर्घायुः।अत्रराजानियोगःखलुअपराध्यति।नखलुवयं।२३।व्यापाद
यतमांमुंचतपितरं।२४।हेदीर्घायुरेवंक्षणन्तु।चिरंमेजीव।२५।भोभद्रमुखाःमुंचतप्रियवयस्यंमांव्यापादयत।२६।अपसरतआर्याः।किंपश्यतसत्पुरुषंअयशो
वशेनप्रनष्टजीवाशं।कूपेखंडितपाशांकांचनकलशमिवमज्जंतं।२७।अरेपुनरपिघोषय।२८।कथमपापश्चारुदत्तोव्यापाद्यते।हेंक्षणेनिगडेनस्वामिनाबद्धः।भवतुआ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृ·भा·प्रा· क्रंदामि। शृणुतआर्याः शृणुत। अस्ति इदानींमयापापेनप्रवहणपरिवर्तनेनपुष्पकरंडकजीर्णोद्यानंवसंतसेनानीताततोममस्वामिनामांनकामयसेइतिकृत्वाबाहुपा
॥२०॥ शबलात्कारेणमारिता। नपुनरेतेनार्येण। कथंविदूरतयानकोपिशृणोति। तत्किंकरोमि। आत्मानंपातयामियद्येवंकरोमितदाआर्यचारुदत्तोनव्यापाद्यते। भवतुअ
स्याः प्रासादबालाग्रप्रतोलिकातः एतेनजीर्णगवाक्षेणात्मानंनिक्षिपामि। वरंअहमुपरतोनपुनरेषकुलपुत्रविहगानांवासपादपः आर्यचारुदत्तः। एवंयदिविप
द्ये लब्धोमयापरलोकः। आश्चर्यंनउपरतोस्मि। भग्नोमेदंडनिगडः। तच्चांडालघोषमन्वेषयामि। हंहोचांडालाः।२९। अरेकः अंतरंयाचते।३०। स्थावरकअपिसत्यं
भणसि।३१। सत्यं। अहमपिमाकस्यापिकथयिष्यसीतिप्रासादबालाग्रप्रतोलिकायांनिगडेनबद्ध्वानिक्षिप्तः।३२। मांसेनतिक्ताम्लेनभक्तंशाकेनसूपेनसमत्स्यकेन।
भुक्तंमयाआत्मनएवगेहेशाल्यादराकुलेनगुडोदनेन। भिन्नकांस्यबल्लंकणायाः चांडालवाचायाः स्वरसंयोगः। यथाचएषवडीतोवध्यडिंडिमशब्दः पटहानांचश्रू
यते। तथातर्कयामि। दरिद्रचारुदत्तकोवध्यस्थानंनीयतइति। तत्प्रेक्षिष्ये। शत्रुविनाशेनममहान्हृदयस्यपरितोषोभवति। श्रुतंचमयायोहिकिलशत्रुंव्यापाद्य
मानंपश्यति। तस्यान्यस्मिन्जन्मांतरेअक्षिरोगोनभवति। मयाखलुविषग्रंथिगर्भप्रविष्टेनेवकीटकेनकिमप्यंतरंमार्ग्यमाणेनउत्सारितंतस्यदरिद्रचारुदत्त
स्यविनाशं। सांप्रतमात्मीयायांप्रासादबालाग्रप्रतोलिकायांअधिरुह्यात्मनः पराक्रमंपश्यामि। वितर्क्य। एतस्यदरिद्रचारुदत्तस्यवध्यमानस्यएषमहान्जन
संमर्दोयस्यांवेलायामस्मादृशाः प्रवरोवरमानुषोवध्यंनीयतेतस्यांवेलायांकीदृशंभवेत्। कथमेषनवबलीवर्दइवमंडितोदक्षिणांदिशंनीयते। अथकिंनि
मित्तंमदीयायाः प्रासादबालाग्रप्रतोलिकायाः समीपेघोषणानिपतितानिवारिताच। कथंस्थावरकश्चेटोपिनास्ति। इहमानामतेनइतोगत्वामंत्रभेदः कृतो
भविष्यति। तद्यावदेनमन्वेषयामि।३३। भट्टारकएषसमागतः। अपसरतदत्तमार्गंद्वारंपिधत्तभवततूष्णीकाः। अविनयतीक्ष्णविषाणोदुष्टबलीवर्दइ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तराति ।३७। अरे२ अंतरं२ देहि । पुत्रकस्थावरकचेटकएहिगच्छावः ।३८। वितर्क्य । अनार्यवसंतसेनां मारयित्वा न परितुष्टोसि सांप्रतं प्रणयिजनकल्पपादपं आर्यचारुदत्तं मारयितुं व्यव
सितोसि ।३९। नहि खल कुंभसदृशः अहं स्त्रियं व्यापादयामि ।४०। अहो तया मारिता न चारुदत्तेन ।४१। क एवं भणति । ।ननु एष साधुः। ।हंत कथं स्थावरकचेटः सुष्टुनमया संयतः।
एष खलु मम अकार्यस्य साक्षी । एवं तावत्करिष्यामि । अलीकं भट्टारकाः अहो एष चेटः सुवर्णचोरिकायां मया गृहीतस्ताडितः मारितो बद्धश्च तत्कृतवैर एष यत्तू भणति
किं सर्वं सत्यं । पुत्रकस्थावरकचेट एतद्गृहीता अन्यथा भण ।४२। पश्यत भट्टारकाः अहो सुवर्णेन मां प्रलोभयति ।४३। एतत्तत्सुवर्णकं यस्य कारणाय मया बद्धः । हंहो चंडालाः
मया खलु एष सुवर्णभांडारे नियुक्तः सुवर्णं चोरयन् मारितः ताडितः । तत् यदि न प्रत्ययध्वं तदा पृष्ठं तावत्पश्यत ।४४। शोभनं भणति । विलप्य अत्र चेटः किं न प्रलपति ।४५। हंत ई
दृशो दासभावो यत्सत्यं कमपि न प्रत्याय्यते । आर्य चारुदत्त एतावान्मे विभवः इति ।४६। भट्टक नाडविलातु एनं चेटं निष्कासय ।४७। निःसर रे । अरे चांडालाः किं विलंबध्वं मा
रयतैनं ।४८। यदि त्वरयसे तदा स्वयमेव मारय ।४९। चांडालाः मां मारयत मुंचत पितरं ।५०। सपुत्रमेवैनं मारयत ।५१। किं मया गतेन कर्तव्यं ।५२। भो वयस्य एवं तया ज्ञातं त्व
या विनाहं प्राणान् धारयामीति ।५०। युक्तं नेदं । तथापि न शक्नोमि प्रियवयस्यविरहितः प्राणान् धर्तुमिति । तद्ब्राह्मण्यै दारकं समर्प्य प्राणपरित्यागेन प्रियवयस्यमनुगमि
ष्यामि । भो वयस्य परामि एतं लघु ।५१। अरे ननु भणामि सपुत्रकं चारुदत्तं व्यापादयतेति ।५२। अरे नत्वस्माकमीदृशी राजाज्ञप्तिः । यथा सपुत्रं चारुदत्तं व्यापादय
तेति । तस्मान्निष्क्रम रे दारक ।५३। इदं तृतीयं घोषणस्थानं ताड्यतां डिंडिमं ।५४। कथमेतेन प्रत्ययंते पौराः । अरे चारुदत्तवत्सबटुकेन प्रत्याययते एष पौरजनः । न खल्वीय
याजिकया भण वसंतसेना मया मारितेति ।५५। अरे चांडाल गोहन भणति चारुदत्तवत्सबटुकः । तद्गणयत अनेन जर्जरवंशखंडेन शृंखलेन ताडयिता ।५६। भो चारुद
त्त भण ।५७। व्यापादिता ।५८। अरे तव वध्यपालिका ।५९। अरे तव ।६०। अरे ते एवं कुर्मः ।६१। अरे यदि मम मदीयवध्यपालिकानि भवति तत् तावन्मुहूर्तं ।६२। किंनिमित्तं ।६३। अरे
भणितोस्मि पित्रा स्वर्गं गच्छता यथा पुत्र वीरक यदि तव वध्यपाली भवति मा सहसैव व्यापादयासि वध्यं ।६४। अरे किंनिमित्तं ।६५। कदापि कोपि साधुरर्थं दत्वा वध्यं मो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चयति। कदापि राज्ञः पुत्रो भवति तेन वृद्धिमहोत्सवेन सर्ववध्यानां मोक्षो भवति। कदापि हस्ती बंधनं खंडयति तेन संभ्रमेण वध्यो मुक्तो भवति। कदापि राजपरिवर्तो भवति तेन सर्ववध्या
ध्यानां मोक्षो भवति ॥४६॥ किं किं राजपरिवर्तो भवति ॥४७॥ अरे वध्यपालिकायां लेखं कुर्मः ॥४८॥ अरे स्त्रीघ्नं मारयत चारुदत्तं ॥४९॥ आर्य चारुदत्त राजनियोगः खलु अपराध्यति न खलु
वयं चांडालाः तत्स्मर यत्स्मर्तव्यं ॥७०॥ अरे इदं दृश्यते दक्षिणश्मशानं यत्प्रेक्ष्य वध्याः झटिति प्राणान्मुंचंति पश्य। अर्धं कलेवरं प्रतिकृत्तं कर्षंति दीर्घगोमायवः। अर्धमपि शूलल-
ग्नं वेशमिवा हृहासस्य ॥७१॥ न तावद्गमिष्यामि चारुदत्तकं व्यापाद्यमानं तावत्सरणामि। कथमुपविष्टः ॥७२॥ चारुदत्त किं भीतोसि ॥७३॥ आर्य चारुदत्त गगनतले प्रतिवसंतो चंद्रस्स
यो विपत्तिं लभते किं पुनर्जना मरणभीरुकामानववा। लोके कोप्युत्थितः पतति कोपि पतितोप्युत्तिष्ठते। उत्तिष्ठतः पतनं च वसनपातिका स्थावस्य पुनरस्ति। एतानि हृदये कृ-
त्वा संधारयात्मानं। एतच्चतुर्थं घोषणस्थानं उद्घोषयाम ॥७४॥ आः आर्यं प्रस्थानपरिश्रांतां समाश्वास्य वसंतसेनिकां नयन् अनुगृहीतोस्मि प्रव्रज्यया। उपासिके कुत्र त्वां ने-
ष्यामि ॥७५॥ आर्य चारुदत्तस्यैव गेहं तस्य दर्शनेन मृगलांछनस्येव कुमुदिनीमानंदय मां ॥७६॥ कतरेण मार्गेण प्रविशामि। राजमार्गेणैव प्रविशामि। उपासिके एहि अयं राजमा-
र्गः। किं नु खलु एष राजमार्गे महान्कलकलः श्रूयते ॥७७॥ कथं पुरतो महान् जनसमूहः। आर्य जानीहि तावत्किं न्वेदमिति। विषमभराक्रांतेव वसुंधरा एकपार्श्वे नता उज्जयि-
नी वर्तते ॥७८॥ इदं च पश्चिमं घोषणस्थानं तत्ताडयत डिंडिमं उद्घोषयत घोषणं। भो चारुदत्त प्रतितिष्ठ अमेवलं मार्यसे ॥७९॥ उपासिके त्वं किल चारुदत्तेन मारितासीति चारु-
दत्तो मारयितुं नीयते ॥८०॥ हा धिक् हा धिक् कथं मम मंदभागिन्याः कृते आर्य चारुदत्तो व्यापाद्यते। भो त्वरितं त्वरितं आदिश मार्गं ॥८१॥ त्वरतां त्वरतां बुद्धोपासिका आर्य चारुदत्तं जीवंतं
समाश्वासितुं। आर्याः अंतरं अंतरं दत्त ॥८२॥ अंतरं अंतरं ॥८३॥ आर्य चारुदत्त स्वामिनियोगः अपराध्यति तत्स्मर यत्स्मर्तव्यं ॥८४॥ आर्य चा० उत्तानीकृत्वा समं निष्ठुरकम्प्रहा-
रेण मारयित्वा त्वां स्वर्गं नयामः ॥८५॥ आकृष्टः सरोषं मुष्टामुष्टिना गृहीतोपि। धरण्यां किमर्थं पतितो दारुणकोपान्निसंनिषः खड्गः। यथा एतत्संवृत्तं तथा तर्कयामि
न विपद्यते आर्य चारुदत्त इति। भगवति सह्यवासिनि प्रसीद प्रसीद अपि नाम चारुदत्तस्य मोक्षो भवेत्तदानुगृहीतं त्वया चांडालकुलं भवेत् ॥८६॥ यथाज्ञप्तमनुतिष्ठावः ॥८७॥

॥१२३॥

42

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भवतु एवं कुर्वः ।११। आर्याः मामावत आर्याः एषा अहं मंदभागिनी यस्याः कारणादेषु व्यापाद्यते ।११। त्वरितं का पुनरेषा अंसपतिताचिकुरभारेण । मां मेति व्याहरंती उत्थिताह
स्ताइतरेति ।१०। आर्यचारुदत्त किंनेदमिति ।१ । आर्यचारुदत्तस्य० ।२ ।कथं वसंतसेना ननु खलु अस्माभिः साधु न व्यापादितः ।३ ।अरे जीवति चारुदत्तः ।४ ।जीवति वर्ष
ग्रातं ।५ ।प्रत्युज्जीवितास्मि ।६ ।यावदेतं वृत्तांतं राज्ञो यज्ञवाटगतस्य निवेदयावः ।७ ।विस्मयं ।केन गर्भदासी जीवनं प्रापिता ।उत्क्रांता मम प्राणाः भवतु पलायिष्ये ।८ ।नन्व
स्माकमीदृशी राजाज्ञप्तिः येन सा व्यापादिता तं मारयत ।तदार्यकस्य पालकमेवान्वेषयावः ।९ ।आर्यचारुदत्त सैवाहं पापा यस्याः कारणादियं त्वमसदृशी अवस्था प्रा
पा ।१०। आश्चर्यं२ जीवति वसंतसेना ।११ ।सैवाहं मंदभाग्या ।१२। अतिदक्षिणतया किंनेदं व्यवसितमार्येण । ।शांतं पापं तेनास्मि राजश्यालेन व्यापादिता ।१३। येनानार्येण व्या
पादिता एतेनार्येण जीवं प्रापिता ।१४। न प्रत्यभिजानाति मामार्यः ।अहं स आर्यस्य चरणसंवाहचिंतया संवाहको द्यूतकरैर्गृहीतः एतया उपासिकया आर्यस्यालीय इ
ति अलंकारपणनिष्क्रीतोस्मि । तेन च द्यूतनिर्वेदेन शाक्यश्रमणकः संवृत्तोस्मि । एषापि आर्या प्रवहणविपर्यासेन पुष्पकरंडकजीर्णोद्यानं गता तेन चानार्येण नमा
बहुमन्यसे इति बाहुपाशबलात्कारेण मारिता मया दृष्टा ।१५ ।विस्मयं । एवं दूरमतिक्रांतः उद्दाम इव गर्दभः । आनीतः खल्वहं बध्यः कुक्कुरोन्यवहुक्करः । ।समंतत उ
पस्थितः सराष्ट्रियबंधः । तत्किमिदानीमशरणः शरणं प्रव्रजामि । भवतु । तमेवाभ्युपपन्नशरणरक्षणं गच्छामि । आर्यचारुदत्त परित्रायस्व२ ।आर्यचारुदत्त मुंच२ व्यापादयामय
नं ।१७ ।भो अशरणशरण परित्रायस्व ।१८ ।भट्टारकचा० शरणागतोस्मि तन्मां परित्रायस्व । यत्तव सदृशं तत्कुरु । पुनर्नेदृशं करिष्यामि ।१९ ।व्यापादयतां केन निमित्तं पातकी जीव
ते ।२० ।गर्भदासीपुत्रि प्रसीद न पुनर्मारयिष्यामि तत्परित्रायस्व ।२१ ।विस्मयं । प्रत्यक्षजीवितास्मि ।२२ ॥ इतः परं नीलकंठेनापूरि ॥ ।एषा आर्यचारुदत्तस्य वधूः आर्या धूता पदे
वसनांचले विलगंतं दारकमाक्षिपंती बाष्पभरितनयने जनैर्निवार्यमाणा प्रज्वलिते पावके प्रविशति ।२३ ।किं न पश्यति आर्यो महाराजप्रसादं दक्षिणेन महाजनसंमर्दे
वर्तते । कथितं च मया तस्मै यथा आर्ये मा साहसं कुरुष्व । जीवति आर्यचारुदत्त इति । परं तु दुःखव्यापृततया कः शृणोति कः प्रत्ययते ।२४ ।समाश्वसितु आर्यः तत्र गतो

43

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृ०छ० जीवयतु आर्या। अन्यथा अधीरत्वेनानर्थः संभाव्यते।२५। हन्त आर्यः।२६। तात मुंच मां मा विघ्नं कुरुष्व बिभेमि आर्यस्यामंगलाकर्णनात्।२७। हा आर्ये प्रतिपालय मां यावि
नानन्द्राक्रोमि जीवितं धर्तुं।२८। भवत्यास्तावद्ब्राह्मण्या भिन्नत्वेन चितारोहणं पापमुदाहरन्ति ऋषयः।२९। वरं पापाचरणं न पुनरार्यपुत्रस्यामंगलाकर्णनं।३०। रदनिके अव
॥२३॥ लंबस्व दारकं यावदहं समीहितं करोमि।३१। अहमपि यथोपदेशिन्यक्षिप्तहिन्याः।३२। आर्यस्तावदवलंबयतु।३३। समीहितसिद्धये प्रवृत्तेन ब्राह्मणे ऽकर्तव्यः। अतोम
वत्सा अग्रणी भवामि।३४। कथं प्रसादस्थितास्मि ह्यात्मानं तात त्वमेव पर्यवस्थापयात्मानं। अस्माकं तिलोदकदानाय अतिक्रान्तं किं मनोरथैः। न खलु आर्यपुत्रस्त्वां पर्यवस्था
पयिष्यति।३५। आश्चर्यं आर्यपुत्रस्यैव स्वरसंयोगः। दिष्ट्या आर्यपुत्र एवैषः। प्रियं मे प्रियं मे।३६। आश्चर्यं पिता मां परिष्वजति। आर्ये वर्धसे जन एव मां पर्यवस्थापयति
।३७। आर्यपुत्र अत एव सा अञ्चलेन निचुंबते।३८। आश्चर्यं एता … मेवाक्षि … प्रियवयस्यः प्रेक्ष्यते। अहो सत्याः प्रभावो यतो ज्वलनप्रवेशव्यवसायेनैव प्रियसम
गमं प्रापिता। जयतु २ प्रियवयस्यः।३९। अहो संविधानं आर्यवंदे।४०। दिष्ट्या कुशलिनी भगिनी।४१। अधुना कुशलिनी संवृत्तास्मि।४२। * । यत्सूर्योदयसमयातः क
विनोचितपात्रमेलनं न कृतं। सुंदरयुक्तिभिरसच्चय … चंदनको … नीलकंठस्तत्र * । आर्यकृतार्थास्मि संवृत्ता।४३। इदमीदृशमानि … प्रेक्ष्य द्विगुणतरो मम
प्रव्रज्यायां बहुमानः संवृत्तः।४४॥ इति मृच्छकटिकप्रकरणे भाषाछायायां दशमोंकः॥ ॥श्रीमल्ललितांबिकाचरणारविंदार्पणमस्तु॥ शुभमस्तु श्रीरस्तु

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1572
Dist. Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=25.08.20 12:23
,TRANSFERRED=2020/08/25 at 12:28:43
,PAGES=44
,TYPE=STD
,NAME=S0003540
,Book Name=M-1572-MRICHCHHKATIKBHASHA CHCHHAYA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection